

ТОШКЕНТ ХАКИКАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕХНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

6-ИЛ ЧИҚИШИ

№ 21 (1283)

28

ЯНВАРЬ
ЧОРШАМБА
1959 ИЛ

БАХОСИ
20 ТИНИН

Кеча Вапанимиз пойтахти Москвада, Капта Кремль саройида КПССнинг навбатдан ташқари XXI съезди очилди.

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг навбатдан ташқари XXI съезди

Улуғ Ленин голибона байроғи остида

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг навбатдан ташқари XXI съезди очилди

1959 йил 27 январь куни Совет мамлакатининг, бутун жаҳон коммунистик ва ишчи ҳаракатининг тарихига буюк айём бўлиб киради. Бу кунда Москвада, Катта Кремль саройида Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг навбатдан ташқари XXI съезди — коммунизм қурувчилар съезди очилди.

Бу муҳим воқеага бутун мамлакат кўп ҳафталар давомида гўят зўр гайрат билан тайёргарлик кўрди. Ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг етти йиллик ва мўлжалланган контрол рақамлари тўғрисида қилган доклады тезисларини миллион-миллион ишчилар, колхозчилар, фан ва маданият арбоблари баланд руҳ билан муҳокама қилдилар. Совет халқи коммунистик қурилушни кенг авж олдиришнинг бу улуғвор программасини қизғин таъкидлади. Съезд олди кунларида социалистик мусобақанинг янги формалари вужудга келди. Шаҳар ва қишлоқ меҳнаткашлари съездин ишлаб чиқариш соҳасида кўп ажойиб ишлабчиқариш ғалабалари билан кутуб оладилар. Халқ билан партиянинг бузилмас бирлиги, совет кишиларининг битмас-туганмас ижодий куч-ғайрати, уларнинг ўз социалистик Ватани шон-шухратини ва куч-қудратини янада оширишга интилиши ана шунда ўзининг ёрқин ифодасини топди.

Совет Иттифоқининг ҳамма қисмларидан келган делегатлар Катта Кремль саройига тўпланиа бешладилар. Партиянинг ва халқнинг гули, ўлмас Лениннинг улуғ мактабида тарбия олган, Совет юртида коммунизм қуришдан иборат ягона мақсад, яъни инсониятнинг энг доно кишилари асрлар бўйи ораб қилиб келган ягона мақсад йўлида бирлашган кишилар тўпланади. Делегатлар орасида — уч революция оловидан ўтган кекса болшевиклар ҳам, Улуғ Октябрь ғалабасидан кейин Ленин васиятларини амалга ошириб келган, биринчи беш йилликлар даврида йирик заводлар қурган, колхозларни барпо этган, Ватан урушининг оғир йилларида халқ билан биргаликда мамлакатни қаттиқ турб химоя қилган кишилар ҳам бор. Саройнинг кенг фойдаларида самимий сўхбатлар, дўстона сўзлар эшитилади. Бу ерда чет эллардан келган меҳмонлар — қардош марксистик-ленинчи партияларнинг вакиллари ҳам бор. Бу ерда улуғ Халқ Хитойининг ва бошқа социалистик мамлакатларнинг вакиллари, Осиё ва Европандан, Шимолий ва Жа-

нубий Америкадан, Африкадан, Австралиядан келган меҳмонлар бор.

Тўпланганларнинг ҳаммаси соат ўнгача каттақон буюк мажлислар залида жойлашадилар. КПСС Марказий Комитети Президиумининг аъзолари ва Президиум аъзоллигига кандидатлар А. Б. Аристов, Н. И. Беляев, Л. И. Брежнев, К. Е. Ворошилов, Н. Г. Игнатов, А. И. Кириченко, Ф. Р. Козлов, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. А. Муҳитдинов, М. А. Суслев, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрушчев, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, Д. С. Коротченко, Я. Э. Калинин, А. И. Кириленко, А. И. Косигин, К. Т. Мазуров, В. П. Мжаванадзе, М. Г. Первухин, Н. В. Подгорний, Д. С. Полянский ўртоқлар залга кириб келганларида делегатлар ва меҳмонлар уларни гулдурас қарсақлар билан кутиб оладилар.

КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари ўртоқ Н. С. Хрушчев партиянинг XXI съездида ҳал қилувчи овоз билан 1.269 делегат ва масъулат овози билан 106 делегат сайланганлигини маълум қилади.

КПСС Марказий Комитетининг тошпиригига мувофиқ ўртоқ Н. С. Хрушчев съездин ишчи бошланчи таклиф этади ва Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг навбатдан ташқари XXI съездин охири деб эълон қилади.

Ўртоқ Н. С. Хрушчев КПСС XX съезидан кейин ўтган вақт ичида халқаро коммунистик ва ишчи ҳаракати ўзининг бир қанча атоқли арбобларидан — Марсель Кашен, Болеслав Берут, Антонио Запотоцкий, Джузеппе ди Витторно, Георгий Дамянов ва тинчлик учун атоқли курашчи Фредерик Жолио-Кюридан жудо бўлганини ҳаққон таъкидлади.

Ўртоқ Н. С. Хрушчев бир минутлик сукунат билан уларнинг хотирасини эсга олишни таклиф этади. Ҳамма ўривдан туради.

Сўнгра ўртоқ Н. С. Хрушчев съезда чет эллардаги 70 қардош марксистик-ленинчи партиялардан делегациялар келганлигини хабар қилади. У КПСС XXI съездида ўз вакиллариини юборган қардош коммунистик ва ишчи партияларга ташаққур нахор қилади. Н. С. Хрушчев ҳар бир делегацияни ва унинг раҳбарини тилга олганда залда қизғин қарсақлар бошланади.

Съезд ўз раҳбар органларини тузишга киришади. Ўртоқ Л. И. Найдёкка сўз берилади. Область, ўлка ва республика

партия ташкилотлари делегациялари вакиллари Кенгашининг тошпиригига мувофиқ, у съезд Президиумини 39 кишидан иборат сайлашни таклиф этади. Президиум бир овоздан сайланади.

Съезд Президиуми

АНДРЕЕВА Е. И.
АРИСТОВ А. Б.
БЕЛЯЕВ Н. И.
БРЕЖНЕВ Л. И.
ВОРОШИЛОВ К. Е.
ГЛЕВОЙ А. И.
ГРИШИН В. В.
ЕФРЕМОВ Л. Н.
ЕФРЕМОВ М. Т.
ИГНАТОВ Н. Г.
КАЛИБЕРЗИН Я. Э.
КАЛЧЕНКО Н. Т.
КАМОЛОВ С.
КАПИТОНОВ И. В.
КИРИЛЕНКО А. П.
КИРИЧЕНКО А. И.
КОЗЛОВ Ф. Р.
КОРОТЧЕНКО Д. С.
КОСИГИН А. Н.

КУНАЕВ Д. А.
КУУСИНЕН О. В.
МАТЮШИН Д. М.
МАЛИНОВСКИЙ Р. Я.
МАМАЙ Н. Я.
МАЗУРОВ К. Т.
МЖАВАНАДЗЕ В. П.
МИКОЯН А. И.
МУСТАФОВЕВ И. Д.
МУХИТДИНОВ Н. А.
ПОДГОРНИЙ Н. В.
ПОЛЯНСКИЙ Д. С.
ПОСПЕЛОВ П. Н.
СЕРДИК З. Т.
СПИРИДОНОВ И. В.
СУСЛОВ М. А.
УСТИНОВ В. И.
ФУРЦЕВА Е. А.
ХРУШЧЕВ Н. С.
ШВЕРНИК Н. М.

Делегациялар вакиллари Кенгашининг тошпиригига буювчи сўз олган ўртоқ В. И. Устиновнинг таклифига мувофиқ, съезд Секретариати 13 кишидан иборат қилиб бир овоздан сайланади.

Съезд Секретариати

ДЕНИСОВ Г. А.
ИГНАТОВ С. Д.
ИВАШЕНКО О. И.
КАРИБЖОНОВ Ф.
КОЛУШНИНСКИЙ Е. П.
МАЛИН В. Н.

МОСКАТОВ П. Г.
НУРИЕВ З. Н.
ПОЛИКАРПОВ Д. А.
РАЗЗОХОВ И. Р.
РОДИОНОВ Н. Н.
УЛЖАБОВ Т.
ШКОЛЬНИКОВ А. М.

Ўртоқ Н. Н. Редюновга сўз берилади. У делегациялар вакиллариини Кенгаши номидан Редакция комиссияга 11 кишини сайлашни таклиф қилади. Бу таклиф яқдиллик билан қувватланади.

Съезд редакцион КОМИССИЯСИ

ДОРНИН П. И.
ЗАСЯДЬКО А. Ф.
ИЛЬЧЕВ Л. Ф.
НИСЕЛЕН Н. В.
КУЗЬМИН И. И.
ПОНОМАРЕВ Б. Н.

САТКУНОВ П. А.
СНЕЧКУС А. Ю.
ТОВМАСЯН С. А.
ХВОРОСТУХИН А. И.
ШТИНОВ Т. Ф.

Мандат комиссияси 17 кишидан иборат қилиб, бир овоздан сайланади. Мандат комиссиясининг состави ҳақида делегациялар вакиллари Кенгашининг тошпиригига мувофиқ сўз олган ўртоқ С. К. Камолов таклиф қилган.

Съезд Мандат комиссияси

БЕЙСЕБОВ М.
ГОРЯЧЕВ Ф. С.
ДАНИЯЛОВ А. Д.
ЖАВАХИШВИЛИ Г. Д.
ЖЕГАЛИН И. К.
КОРАЕВ Д. Д.
КАЗАНОВ И. П.
НИСЕЛЕН Т. Я.
КЗБИН И. Г.

ЛАРИОНОВ А. Н.
ЛЕБЕДЕВ И. К.
НАЙДЕК Л. И.
РАШИДОВ Ш. Р.
СЕМИЧАСТНИЙ В. Е.
СОКОЛОВ Т. И.
УСТИНОВ Д. Ф.
ЧУРАЕВ В. М.

Шундан кейин делегатлар съездин кун тартибни тасдиқлайдилар.

Кун тартиби:

СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1959-1965 йилларга мўлжалланган контрол рақамлари

Ўртоқ А. И. Бирюченко СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1959-1965 йилларга мўлжалланган контрол рақамлари тўғрисида доклад қилиш учун КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари, СССР Министрлар Совети Раиси ўртоқ Н. С. Хрушчевга сўз берганида залда гулдурас қарсақлар бошланади.

Делегатлар ва меҳмонлар ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг докладыни зўр эътибор билан тинглайдилар ҳамда қизғин қарсақлар билан қайта-қайта бўлиб турадилар.

Съезд ўз ишчи давом эттирмақда... (ТАСС).

СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1959-1965 йилларга мўлжалланган контрол рақамлари тўғрисида ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ доклады

Ўртоқлар! Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг йигирма биринчи съезди СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1959-1965 йилларга мўлжалланган контрол рақамларини қараб чиқиш учун тўпланди. Съездимиз олдида Совет Иттифоқида коммунистик қурилушни янада давом эттириш, экономика, маданиятни ва меҳнаткашларнинг моддий фаровонлигини янада юксалтириш программасини муҳокама қилиш вазифаси турибди. Бу улуғ программани ўзининг улуғворлиги жиҳатидан тарихда унга тенг келадиган программа бўлмаган. Марказий Комитетнинг 1958 йил сентябрь ойида бўлиб ўтган Пленуми СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг етти йиллик плани гўят катта аҳамиятга эга эканлигини назарда тутиб, бу планин муҳокама қилиш учун партиясининг навбатдан ташқари съездин чакирини зарур топди.

Партия XX съезидан кейин уч йил ўтди. Шу йиллар мобайнида Совет Ватани Ленин йўлидан коммунизм сари ишонч билан олға боришни давом эттирди, ўз қудратини янада кўпроқ мустақамлади, халқлар ўртасида тинчликни ва дўстликни мустақамлаш учун курашда Ватанимизнинг халқаро обрў-эътибори янада ошди. Совет халқи партия XX съезидин ҳамда Марказий Комитетининг ундан кейин бўлган Пленумларининг қарорларини амалга ошира бориб, саноат ва қишлоқ хўжалигини, фан ва маданиятни ривожлантиришда катта муваффақиятларга эришди. Шаҳар ва қишлоқ меҳнаткашларининг турмуш даражаси анча ошди.

Ўтган давр партия XX съезди қарорларининг СССРда коммунистик қурилуш учун ҳам, халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг бутуниси учун ҳам тарихий аҳамиятга эга бўлганлигини кўрсатди. Ҳозирги вақтда социализм дунёда қар катта чангилдан кўра мустақам, бир таъ-бир жон ва бузилмас бўлиб қолди. Социализм дунёси инсоният тараққиётининг бутун жараёнига ўзининг ҳал қилувчи таъсирини кўрсатмоқда. Тула асос билан айтиш мумкинки, бутун прогрессив инсониятга социализм мамлакатлари бош бўлиб бормоқда. Совет Иттифоқи, Хитой

Халқ Республикаси, социалистик лагерининг барча мамлакатлари эришган катта ютуқлар ўз ҳаётининг, ўз тақдирининг батамом хўжалиги бўлиб олган меҳнаткаш халқ қандай буюк ишларга қолар эканлигини кўрсатди.

Социализм мамлакатларининг тарихий ғалабаларида марксистик-ленинизм гояларининг амалга оширилиши юборган қардош коммунистик ва ишчи партияларга ташаққур нахор қилади. Н. С. Хрушчев ҳар бир делегацияни ва унинг раҳбарини тилга олганда залда қизғин қарсақлар бошланади.

Ўртоқлар! Бизнинг съездимизга 70 мамлакатдан коммунистик ва ишчи партиялардан делегациялар келди. Съездимиз номида, бутун партия номидан, бутун совет халқи номидан азиз меҳмонларимизни — қардош марксистик-ленинчи партияларнинг раҳбар арбобларини чин юракдан яна бир марта табриклатишга ижозат этгайсиз.

Ўртоқлар! Бизнинг съездимизга 70 мамлакатдан коммунистик ва ишчи партиялардан делегациялар келди. Съездимиз номида, бутун партия номидан, бутун совет халқи номидан азиз меҳмонларимизни — қардош марксистик-ленинчи партияларнинг раҳбар арбобларини чин юракдан яна бир марта табриклатишга ижозат этгайсиз.

қарин воситалари ишлаб чиқариш 83 баравар ошди, машинасозлик ва металл ишлаш маҳсулоти эса 240 баравар ошди.

1958 йил халқ хўжалик плани ҳамма тармоқлар бўйича муваффақиятли бажарилди. Саноат маҳсулоти бир йил ичида планга қўрсатилган 7,6 процент ўрнига 10 процент ошди. Барча иттифоқи республикалари ва барча Халқ хўжалик кенгашлари маҳсулот чиқариш планини бажардилар ва охири бажардилар. Қишлоқ хўжалиги соҳасида катта муваффақиятларга эришилди. Қурилушнинг умумий плани ва уй-жой қурилуши янада охири бажарилди.

1958 йилда СССРда қарийб 55 миллиард тонна пўлат эриштирилди, 113 миллиард тонна нефть чиқарилди, 233 миллиард киловатт соат электр энергияси ишлаб чиқарилди. Ҳозир бизда бир ой ичида бутун 1913 йилдаги гулдурас кўпроқ пўлат эриштирилди ва нефть чиқаришда ҳам кўпроқ эриштирилди. Ҳар уч кунда революциядан илгаричи Россияда бир йил ичида ишлаб чиқаришнинг миқдорда электр энергияси ишлаб чиқаришда.

Халқ хўжалигига қанчалар маблағ сарфланганини ўсиши каби иқтисодий тараққиётнинг жуз эъри кўрсаткичи билан партиянинг ҳаммамизни қувонтирди. Урушдан кейинги йиллар мобайнида давлат томонидан сарфланган капитал маблағларининг ҳажми ҳозирги баҳо билан ҳисоблаганда 1 триллион 600 миллиард сўмдан зиёд эришди ташкил қилди. Фақат 1958 йилнинг ўзида 235 миллиард сўмлик капитал маблағ сарфланди, яъни биринчи ва иккинчи беш йилликларнинг бутун йилларида сарф қилинган капитал маблағдан кўпроқ сарфланди.

Буржуа экономистлари ва сбеатчилари бир неча марта фолжидлик қилиб, Совет Иттифоқи урушдан кейин халқ хўжа-

лигини тиклагач, ўз экономикасининг ривожланишига секинлаштиришга мажбур бўлади, деган эдилар. Лекин уларнинг бу фолжининг совун пуфакдек бўлиб, чиппака чиқди. Совет экономикаси тез суръатлар билан ривожланиб бормоқда.

Фан ва техниканинг энг янги ютуқларидан кенг фойдаланиш асосида саноат ишлаб чиқаришнинг кўлами жуда кенгайди ва унинг тез суръатлар билан ривожланиши таъминланди. Халқ хўжалигининг барча тармоқларида узулуксиз техника тараққиёти даставвал электрлаштиришни ва машинасозликни ривожлантириш, айниқса станоксозлик ва аэробоезликни, ишлаб чиқаришнинг комплекс механикалаштириш ва автоматлаштириш воситаларини, радиоэлектроника, электротехника воситаларини ривожлантириш тўғрисида халқ хўжалигининг барча тармоқларида узулуксиз техника тараққиёти таъминланмоқда. Фақат сўнгги уч йил ичида 4500 дан охиқ энг янги тилдаги машиналар, механиклар ва аппаратлар яратилди ва ишга солинди.

Техника тараққиёти ва умумхалқ социалистик мусобақаси асосида меҳнат унумдорлиги муттасил охиб бормоқда. 1958 йилда 1913 йилга нисбатан саноатда ишчиларнинг меҳнат унумдорлиги тахминан 10 баравар ошди, — бу эса иш кунини анча қисқартириш натижасида қўлга киритилди. 1940 йилга нисбатан саноатда меҳнат унумдорлиги бир ишловчи айлантириб ҳисоблаганда ўтган йили 2,6 баравар ошди, қурилушда эса 2,4 баравар кўпайди.

Саноат ва қурилушнинг бошқаришни қайтадан қуриш халқ хўжалигини ривожлантиришни тезлашувчи энг муҳим фактор бўлди. Халқ хўжалик кенгашлари иш олиб борган жуда қисқа давр ичида саноатни бошқаришнинг янги формасининг кўп жиҳатдан афзаллиги аниқланди, ишлаб чиқаришга раҳбарлик кўпроқ конкретлаштирилди. Саноат маҳсулотининг ўсиш суръатлари охида, ишлаб чиқаришнинг ички резервларидан ва мамлакатнинг табиий бойликларидан фойдаланиш яхшиланди, ишчиларнинг ва инженер-техник ходимларнинг ақиллиги ва ташаббусдорлиги кўтарилди, социалистик мусобақа янада кенг қўлчан ёйди. Ихтирослаштириш ва кооперативлаштиришни янада ривожлантириш учун қудай шароит туғдирилди. Шу вақт ичида планини бажармайдиган корхоналарнинг сони бир ярим мартадан эъдиор десқарди.

Халқ хўжалик кенгашлари ишлаб бошлаган биринчи йили саноат маҳсулотининг ўсиши шундан олдинги йилги ўсишга нисбатан 17 миллиард сўм кўпайди. 1957 ва 1958 йилларда меҳнат унумдорлигини ошириш ва саноат маҳсулоти таннархисини камайтириш плани охири бажарилди. 1958 йилда таннархисини пасайтириш натижасида юзага келган пландан ташқари умумий иқтисод 10 миллиард сўмдан кўпроқ бўлди. Бироқ шунинг ҳам айтиб ўтмоқ керакки, бизда ҳали ҳам план тошпириқларини бажармайдиган қолоқ корхоналар бор. Ишлаб чиқаришга раҳбарликни бундан буюн ҳам тинмай тақомиллаштириб бориш, саноат ишчилиги камчиликларини охиб ташлаш ва уларни бартараф қилиш, резервлардан тўлароқ фойдаланиш зарур.

Мамлакатимиз социалистик қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда ажойиб ютуқларга эришди. КПСС Марказий Комитетининг ўтган йил декабрда бўлиб ўтган Пленумда сўнгги беш йил ичида қишлоқ хўжалигининг ривожланиши якунланди, камчиликлар таъқид қилинди ва қишлоқ хўжалик маҳсулотлари еттигириш янада қўлайлаштиришнинг асосий вазифалари белгиланди. Бу Пленум асди, сўнгги беш йил ичида халқ хўжалигини кескин юксалтириш соҳасида белгилабган тадбирларнинг бажарилиши тўғрисида партиянинг бутун халқ охида берган сийсий ҳисов бўлди.

(ДАВОМИ ИККИНЧИ БЕТДА).

Совет халқининг улуғ ғалабалари

Ўртоқлар! Улуғ Октябрь социалистик революцияси ғалаба қилгандан кейин орадан кўп ўтмай В. И. Ленин партиясининг программасини асослаб бера экан, бундай деган эди: «Биз социалистик асосда қайта тузишни бошлар эканмиз, ўз олдимизга бир мақсадни, яъни коммунистик жамиятни тузиш мақсадини аниқ қилиб қўйишимиз лозим ва правард натижада бу қайта тузиш ишлари ана шу мақсадга хизмат қилиши керак». (Асарлар, 27 том, 118-бет).

Ана шу буюк мақсад — мамлакатимизда коммунизм қуриш фикри совет халқини ҳамisha илҳомлаштириб келди ва ҳозир ҳам уни янгидан-янги қаҳрамонликлар кўрсатишга илҳомлаштирмоқда.

Бизнинг халқимиз партия раҳбарлиги ҳамда узоқ йиллар И. В. Сталин бошчилиги қилиб келган унинг Марказий Комитети раҳбарлиги остида мамлакатни индустриаллаштириш ва қишлоқ хўжалигини коллективлаштириш ишларини амалга ошириб, гўят чўқур ўзгаришларни юзага келтирди. Партиянинг, бутун совет халқи ўз йўлида учраган ҳамма қийинчиликларни енгиб, сийвий душманлар ва уларнинг агентлари бўлиши трюкчилар, ўн

опортунистлар, буржуа миллатчилар ва бошқаларнинг қаринчилигини сийдириб, тарихий ғалабаларини қўлга киритди, яъни, социалистик жамият қуриди. Умумийда қолоқ бўлган бизнинг мамлакатимиз қудратли индустриал-колхозлашган социалистик мамлакат бўлиб қолди. СССР ҳозирги вақтда саноат ишлаб чиқариши ҳамма жиҳатдан Европада биринчи ўринни ва дунёда иккинчи ўринни эгаллаб эърипти.

Халқ хўжалик планларимиз йилдан-йил муваффақият билан бажарилиб келмоқда. Саноатнинг алии маҳсулоти 1913 йилдагига қараганда 36 баравар кўпайди, шу билан бирга ишлаб чи-

Үртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ докладынинг давоми

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА)

Маълумки, ўтмишда қишлоқ хўжалигида раҳбарлик қилишда жиддий камчиларда ва хатоларда йўл қўйилган эди. Кўп қолхозлар бир неча йиллар давомида иқтисодий жиҳатдан заиф бўлиб қолган эдилар, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг ўсиши секинлаштирилиб қўйилган эди. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг дарajasи аса мамлакатнинг озиқ-овқат маҳсулотларига ва қишлоқ хўжалик хомашисига ўсим бораётган ахтаришларини қондиришмас эди. Қишлоқ хўжалигининг аҳоли у вақтида бизда оғир эди ва бу ҳол хавфли оқибатларни туғдириши мумкин эди, бу ҳол Совет мамлакатининг коммунизмга қараб боришини тўхтатиб қўйиши мумкин эди. Партиямиз 1953 йилда Марказий Комитетнинг сентябр Пленумида, Марказий Комитетнинг ушунга кейинги Пленумларида ва партиянинг XX съезидида қишлоқ хўжалигида раҳбарлик қилишда йўл қўйилган хатоларни қатъий танқид қилди, қолхоз ва совхозларнинг ривожланишига ҳалакат берувчи нарсаларнинг ҳаммасини йўлдан сувириб ташлади ва қишлоқ хўжалигини кескин сўратда юксалтириш программасини чиқиб берди.

Қишлоқ хўжалигининг орқда қобалланганини бартараф қилиш ва уни янада ривожлантириш юбориш учун партиянинг, ишчилар сийфининг, қолхозчи деҳқонларнинг ва совет интеллигенциясининг эъри бериб раёт қилиш ишлари ҳам лозим бўлди. Партия омма орасида жуда катта таъкилотчилик ва сийсий ишларни кенгайтириб юборди. Социалистик қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда энг кўпгина энг муҳим иқтисодий масалалар ҳақ қилинди, қишлоқдаги барча меҳнатқилларнинг қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириши қўйилганидан молдий манфаатдорлик принципи қайталан тиланилди. Қолхоз ва совхозлар мутахассис, механикатор ва раҳбар ходимлардан иборат кадрлар билан мустаҳкамланди. Қишлоқ хўжалигини юксиларни тракторлар, комбайнлар, миллионларча ҳар хил машина ва асбоблар юборилди. Утган беш йил ичида қишлоқ хўжалигини давлат томонидан сарфлаган қайтадан маблағлар қариб 100 миллиард сўмдан иборат бўлди.

Партия Марказий Комитетининг чакривига мувофиқ СССР меҳнатқиллари бир неча йил миллион гектардан иборат янги ерларни қалантирдилар. Бу совет ҳақининг ҳақрамонларча қўрсатган жасорати эди. Марказий Комитетнинг декабр Пленумида қайта қилиб ўтилдики, кўрик ерларни қалантириш натижасида мамлакат сўйиги беш йил ичида қўшимча равишда бир неча миллион гектар тала таярланди ва бу билан қўрик ерларни қалантиришга сарф қилинган ҳамма чиқимларни қоплабгина қолмасдан, балки булдан ташқари, Марказий Статистика бошқармасининг ва Молия министрлигининг маълумотига кўра, 18 миллиард сўмдан ошқ сарф дарамад ҳам олди.

Партиямиз кўрган тадбирларнинг, бутун совет ҳақини маълум қилган ва қўллаб-қувватлаган ана шу тадбирларнинг мувофиқлиги билан амалда ошириниши нисбада муваффақият қишлоқ хўжалигининг қолдоғини бархам бериш ҳамда қолхоз ва совхозларнинг экономикасини мустаҳкамлаш, машина-трактор станцияларини қайта қўришиш амалга ошириш ҳамда қишлоқ хўжалик маҳсулотларини таярлашга янги тартиб ва янги шароит жорий қилиш учун имкон берди.

Марказий Комитетнинг декабр Пленуми кўрсатиб ўтганидек, қишлоқ хўжалигини янада юксалтириш соҳасида партиямиз томонидан ишлаб чиқилган ва амалга оширилган тадбирлар чинакам революцион аҳамиятга эга бўлган тадбирлардир ва бу тадбирлар Ватанимизда ажойиб самаралар бермоқда. 1958 йилда 3 миллиард 500 миллион пул дон таярланди, яъни 1953 йилдан 1 миллиард 600 миллион пул дон таярланди. Сўйиги беш йил ичида Утган йилларга нисбатан дон етиштиришнинг ўртача йиллик миқдорлари 39 процент кўшайди. Бу аса, ўртоқлар, катта галабалар.

Қишлоқ хўжалигининг бошқа маҳсулотларини, айниқса қанда давлати ва шахта етиштиришда ҳам катта муваффақиятларга эришилди. 1958 йилда 54 миллион тоннадан ошқ қанда давлати йили олинди, бу аса 1953 йилда йили олинган қанда давлати икки баравардан андиқроқ олинди. Утган йили пахтакорлар 4 миллиард 400 минг тонна пахта етиштириб давлатга топширдилар. Мамлакат илгари ҳеч қачон бу қадар пахта таярламаган эди.

Жамоат чорвачилигини ривожлантиришда айниқса катта муваффақиятларга эришилди. Маълумки, КПСС Марказий Комитетининг 1955 йилда бўлган январь Пленуми томонидан қолхозларда сирғилардан сўт сийсий олинши 1960 йилда 1700 миллиард эткаши ва сўт таярлашга 1,8 баравар кўшайтириш тўғрисида қўйилган вазифа 1957 йилдаёқ ошқ билан бажарилиб қолди. Яъни олди йил ўрнига уч йилда бажарилиб қолди. Чорвачилик маҳсулотлари таярлашда 1958 йилда 1953 йилга нисбатан қўшимчага кўшайди; сўт икки баравардан ошди, гўшт 56 процент, жув 60 процент кўшайди. Жамоат ишлаб чиқаришининг ўсиши ва таъбирлар бақдони сийсемасининг тартибга солиниши натижасида қолхозларнинг даромади анча кўшайди.

Совет Иттифоқи ҳозирги вақтда ҳар томонлама ривожланган кучли саноатга, транспортга, юксак даражада меҳнатқиллаштирилган социалистик қишлоқ хўжалигига эгадир. Мамлакатнинг ижтимоий бойлиги ва миллий даромади тўғрисида ўсим бормоқда. Совет ҳоқимияти барпо бўлгандан бўён миллий даромад ақоли жон бошига ҳисоблаганда 15 баравар кўшайди.

Социалистик экономиканинг умумий юксалиши, меҳнат уюмдорлигининг ўсим бориши асосида совет ҳақининг молдий фаровонлиги тўғрисида ошқ бормоқда. Ишчи ва хизматқилларнинг реал даромадлари 1958 йилда 1940 йилга нисбатан қариб икки баравар кўшайди, деҳқонларнинг реал даромадлари аса, ҳар бир ишловчи қараб ҳисоблаганда, икки баравардан андиқроқ ошди. Меҳнатқилларнинг молдий ва маънавий ахтаришларини қондириш учун йил сайин тобора кўпроқ маблағ ажратилмоқда. Партия ва ҳукумат томонидан кейинги даврда, айниқса партиямизнинг XX съезидида кейин совет ҳақининг молдий фаровонлигини ошириш юзасидан кўрган катта-катта тадбирлари ҳаммага маълумдир.

Ўртоқлар! Бизнинг мамлакатимизда ҳамма миллатлар ва халқларнинг маданияти исил қўрилмаган даражада гуллаб-яшилди. Халқ хўжалигини янада ривожлантириш ва ўрта махсус маълумоти мутахассислар сони қариб олти ярм миллион кишига етди, яъни 1913 йилдагига қараганда 39 баравар кўшайди. Совет олди ўқув юрталарида Англия, Франция, Германия ва Италияда ўқитқилларнинг ҳаммасига қараганда тахминан ўрт баравар кўп студент ўқимокда. Мамлакатимизнинг олди ўқув юрталари АҚШ олди ўқув юрталарига қараганда қариб уч баравар кўп инженер таярлаб чиқармоқда. Меҳнатқилларни коммунистик руҳда тарбиялашда совет сийбаты ва адабиётининг роли ошқ бормоқда.

Совет Иттифоқида фан ва техниканинг илҳодий ривожланиши учун, янги қилфиётлар ва ихтиролар қилиш учун чексиз имкониятлар вужудга келтирилган. 1950-1958 йиллар мобайнида техникани ривожлантиришга, маҳсулот таннархини камайтиришга ва миллионлаб меҳнатқилларнинг меҳнат шароитини яхшилашга ёрдам берилган ўн миллионга яқин ихтиро ва рационалликлар тақлифлари халқ хўжалигига жорий қилинди. Шу тақлифларнинг ишлаб чиқаришга таянқ қилиш натижасида кейинги уч йил ичида тежалган маблағ 24 миллиард сўми таянқ қилди.

Совет олмлари, конструкторлари, инженерлари Ватанимиз олдида катта хизматлар қилдилар. Улар коммунизм қўрилишини умумхалқ ишга муносиб ҳисса қўшмоқдалар. Ядро физикаси ва атом энергетикаси, реактив аянация ва ракета техникаси соҳаларида совет фани эришган муваффақиятлар бутун дунёга маълумдир. Термоядор энергиясини тинч мақсадларда фойдаланиш проблемасини ҳал қилишда жиддий муваффақиятларга эгамиз. Совет Иттифоқида қитъалараро баллистик ракеталарни сериялаб ишлаб чиқариш ташқил этилди.

1957 йилда Ернинг жаҳонда биринчи сийсий йўлдошлари муваффақиятли равишда учирилганиги олмлариимизнинг, бутун халқимизнинг жуда катта галабаси бўлди. Совет Иттифоқининг индустриyasi ва техникаси ўз тарққибидида юксак даражада етганлигини аққол кўрсатди. Бутун дунё бу галабани инсоннинг табиятини заёт этиши тарихида янги даврининг — космик фазони ўзлаштириш даврининг бошланиши деб қойиб қолди яппонларда. Бу галабанинг тарққий аҳамияти шундаки, у социалистик тузумнинг қузраган илҳодкор кучини бутун дунё олдида намойиш қилди кўрсатди.

Янги, 1959 йилнинг — етти йилдакинчи биринчи йилнинг дастлабки кунларида совет олмлари, конструкторлари, инженерлари ва ишчилари кўп босқичлик космик ракетага Ил томонга муваффақиятли равишда учириб жаҳоншумул аҳамиятга эга бўлган янги ҳақрамонлик кўрсатдилар. Совет кишилари ҳозирда замонининг илҳодий-техника тарққибидида етганлик қилганга келажакка йўл ошқ бораётган ўз сийсий ва Ватани билан ҳарбий, ватанпарварлик ҳислари билан тўлиб-тошмоқда. Бу прогрессив инсоният биз билан бирликда улуг илҳодий

жасоратга қўномокда. Эндикда ҳатто социализм душманлари ҳам рад этиб бўлмайдиган фактларни кўриб, буни космос асирининг энг катта муваффақияти, Совет Иттифоқининг янги тантанаси, деб эътироф қилишга мажбур бўлдилар.

Мамлакатимизда Ернинг биринчи сийсий йўлдошлари яратилганини, совет космик ракетаи учирилганиги ва бу ракетанинг Кўёш системасида биринчи сийсий планета бўлиб қолганиги инсоният олдий билимларини ривожлантиришда бутун бир давридир. Бу — коммунизм қўриш даврининг улугвор воқеасидир.

Бундай муваффақиятлардан совет кишиларининг қабил қувоничга тўлиб тошди! Ернинг жаҳонда биринчи учирилган сийсий йўлдоши — Совет сийсий йўлдоши бўлди. Кўёш системасининг биринчи сийсий планетаси совет планетасидир. Бу планета Олмининг бепоён фазосида Совет Иттифоқи давлат гербининг сурати солинган ва «Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи. 1959 йил, январь» деган сўзлар билангн вимелни магнурона учириб юрибди.

Делегат ўртоқлар! Партиямиз, бутун совет халқи шу улуг фактни юксак даражада қадрлайдики, илҳодий-техникнинг инстиутларининг, конструкторлик бюраларининг, заводлар ва сийночи ташиқлотларнинг коллективлари Ойга томон кўп босқичлик космик ракетага учириб, буни Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXI съезидида бағишладилар. Съездининг юксак ишбилардон туриб сийларнинг номингадан, бутун партия, бутун совет халқи номидан планеталарга ушадиган янги ракета яратган кишиларни буюк галаба билан қутлашга, уларга чўқур миннатдорчилик ва ташаккур билдиришга ҳамда уларга чин кўнгиладан сийхат-саломатлик тилашга, Совет Ватанимизини шоншуврати йўлида, коммунизмнинг тантанаси йўлида янги илҳодий муваффақиятлар тилашга илҳод берини!

Социалистик экономикани ва маданиятини ривожлантириш соҳасидаги, меҳнатқилларнинг турмуш шароитини яхшилаш учун қурашдаги ютуқларимиз жуда катта. Бу ютуқлар шу тўғрисида қўйиб қилишдики, коммунизм қўриш бутун халқининг, ҳар бир олди совет кишисининг жонакон иши бўлиб қолди. Коммунистик партия ва Совет ҳукуматининг кейинги йилларда ўтказган ва экономикани тагин ҳам юксалтириш таъминлаган тадбирлари омманинг сийсий ва меҳнат активлигини янада ўсти-

II. СССР халқ хўжалигини ривожлантириш етти йиллик планининг асосий вазифалари

Ўртоқлар! Совет халқи партия раҳбарлигида иқтисодий ва ижтимоий-сийсий ҳақининг ҳамма соҳаларида шу қадар юксакликка кўтарилади, шундай жуда катта ўзгаришларни амалга оширилади, булар мамлакатимиз андиқликда ўз тарққибидида янги жуда муҳим даврга — коммунистик жамият қўрилишини кенг авм олдириш даврига киришга имкон беради.

Коммунизмнинг молдий-техника базасини вужудга келтириш, СССР нинг иқтисодий ва мулофаа қувватини янада мустаҳкамлаш ва шу билан бир вақтда халқининг ўсим бораётган молдий ҳамда маънавий ахтаришларини тагин ҳам тўлароқ қондириш бу даврининг асосий вазифаларидир. Ақоли жон бошига маҳсулот ишлаб чиқариш жиҳатидан энг тарққий этган капиталистик мамлакатларга етқ олиш ва улардан ўсим кетишдан иборат тарихий вазифа амалий ҳал қилиниши лозим. Бу вазифаларни бажариш етти йиллик пландагидан ҳам кўпроқ муваффақиятлар билан қилилади.

1957 йилнинг ноябрида, СССР Олий Советининг юбилей сессиясида Совет Иттифоқи ишлаб чиқарувчи кўчларини 15 йил ичида ривожлантиришнинг асосий йўллари айтиб ўтилган эди. Етти йиллик план Ватанимиз экономикаси ва маданиятини ривожлантиришга мўлжалланган мана шу перспектив планининг энг муҳим қисмидир.

Бу етти йилликда олдимизда қандай асосий вазифалар турбди?
Иқтисодий соҳада — мамлакатнинг ишлаб чиқарувчи кўчларини ҳар томонлама ривожлантиришда, экономиканинг ҳамма соҳаларида оғир индустрияни устуи даражада ривожлантириш негизига ишлаб чиқариш шу даражада ўстиришимиз керакки, бу ўсим коммунизмнинг молдий-техника базасини вужудга келтиришда ҳамда капиталистик мамлакатлар билан иқтисодий тинч мусобабада СССР нинг галабасини таъминлашда ҳал қилувчи қадим қўйишга имкон берадиган бўлсин. Мамлакатнинг иқтисодий потенциалини қўшайтириш, халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларида техникани янада тарққий етириш, ижтимоий меҳнат уюмдорлигини тўғрисида ўстириш халқининг турмуш даражасини анча ошириши таъминлаши лозим.

Сийсий соҳада — Совет социалистик тузумини, совет ҳақининг бирлиги ва жипселигини янада мустаҳкамлаш, совет демократиясини, кенг халқ оммасининг коммунистик жамият қўришдаги активлигини ва ташаббусдорлигини ривожлантириш, давлат масалаларини ҳал қилишда жамоат ташиқлотларининг функцияларини кенгайтириш, партиянинг ва социалистик давлатнинг ташиқлотчилик ва тарбиявий ролини ошириш, ишчилар билан деҳқонлар иттифоқини, мамлакатимиз халқларининг дўстлигини бутун чоралар билан мустаҳкамлаш керак.

Идеология соҳасида — партиянинг говий-тарбиявий ишини қўшайтириш, меҳнатқилларнинг, аввало, ёш авлодининг коммунистик олғинлигини ошириш, уларни меҳнатга коммунистик мусобабада бўлиш, совет ватанпарварлиги ва интернационализм руҳида тарбиялаш, кишилар онгидида капитализм сарқитқилларини тугатиш, буржуазия идеологиясига қарши кураш олиб бориш керак.

Халқаро мусобабада соҳасида — социал системаларни турлича бўлган мамлакатларнинг тинч-тотув яшаш тўғрисидаги Ленинчиа принции асосида тинчликни ва халқлар ҳавфсизлигини сақлашга ва мустаҳкамлашга қаратилган ташиқ сийбатини илҳод қилиш бўлиши керак. «Совет урушини тўхтатишга ва халқаро кескинликни йумшатишга эришиш зарур. Жаҳон социалистик системасини ва қарош халқлар ҳамкорлигини бутун чоралар билан мустаҳкамлаш керак.

Социализмининг капиталдан билан тинч иқтисодий мусобабаида вақтдан энг кўп ўтиш проблемаси бу етти йилликнинг туб проблемасидир.

СССР нинг иқтисодий қўрилиш программаси янги куч билан шу нарсалдан далолат берадики, совет экономикаси илгаричадек бу етти йилликда ҳам тинч йўлда ривожланибди. Биз Ленинчиа тинчлик сийбатини булдан буюн ҳам илҳодлик билан амалга оширамиз.

Ўртоқлар! Партиямизнинг буюк ҳақий кучи ва энгилмаслиги унинг омма билан чамбарчас болгангайлидир. Партия кейинги йилларда коммунистик қўрилишнинг энг муҳим масалаларини ҳамма умумхалқ муҳокамасига қўйиб келди.

Марказий Комитетнинг ноябрь Пленумидан кейин СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1959—1965 йилларга мўлжалланган контроль рақамлари тўғрисидаги тезислар мамлакатда сьезд олдиндан кенг муҳокама қилинди. Тезисларнинг бутун мамлакатда муҳокама қилиш вақтида заводлар ва қўриқиларда, қолхозлар ва совхозларда, илҳодий муассасаларда ўқув юрталарида, Армия ва флот қисмларида, совет муассасаларида 968 миңдан кўпроқ йилнинг ўтказилди. Бу йилнинг охирида 70 миллиондан кўпроқ киши қатнашди. Йилнинг охирида 4 миллион 672 миң ўртоқ ўз милоҳида, қўшимча ва тақлифларини айтиди. Бундан ташқари, меҳнатқиллар контроль рақамлар тўғрисидаги тезисларнинг турли бўлимларига доир ўз тақлифларини ва мулоҳазаларини ёниб, марвайил ва маҳаллий партия ва совет органларига, газеталар, журналлар, радио ва телевидение редакцияларига 650 миңдан кўпроқ хат ва мақолада юбордилар, булардан 300 миңдан кўпроғи эълол қилинди.

Област ва ўлка партия конференцияларида, Иттифоқи республикалар Коммунистик партияларининг съездларида контроль рақамлар эъри активлик ва илҳодлик билан муҳокама қилинди.

Меҳнатқилларнинг йил миллатли давлати, социалистик миллатларнинг ихтиёрий иттифоқи бўлган Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи йилдан-йилга тобора кўпроқ мустаҳкамланди. Ленинчиа миллий сийбат илҳодлик билан амалга оширилиб келганини, қарошларча ўзаро ёрдамлашнинг шунга олиб келдики, илгари иқтисодий ва маънавий жиҳатдан қолоқ бўлиб келган миллий республикалар олдиликда бақувват замонавий саноатга, меҳнатқиллашган йилрик қишлоқ хўжалигига, ўқув юрталарининг, илҳодий ва маънавий оқартув муассасаларининг кенг шойчоқларига, жуда кўп маънавий қадрларга эга бўлиб қолди.

Кейинги йилларда иттифоқи республикаларнинг ҳуқуқлари анча кенгайтирилди, бу аса совет демократияси янада ривожланганлигидан далолат беради ва ҳар давр республиканинг экономикасини ҳамда маданиятини тагин ҳам тереоқ ривожлантиришга имкон беради.

Ўртоқлар! Коммунистик партия ўзининг XXI съезидида ҳар қачондан ҳам кўра монолит ва яхлит бўлиб, илҳодий йайратга тўлиб тошган ҳолда келди. Совет Иттифоқининг ички ва халқаро ахволи ҳеч қачон ҳозиргидек мустаҳкам бўлмаган эди. Мамлакатимиз халқлари яратувчилик меҳнати билан шуғулланиб, тинчликни сақлаш учун, ҳамма мамлакатлар ўртасида ўзгирча ҳамкорлигини ва ҳамжиҳатликни мустаҳкамлаш ва ривожлантириш учун эъри бериб ва янчи кураш олиб бормоқдалар. Бу курашнинг тинчликсевар халқларнинг ҳаммаси гойат маълумламоқда ва қўллаб қувватламоқда. Агрессия кўчларини илҳодлаб қўйиш учун зарур нарсаларнинг ҳаммасига эга бўлган Совет Иттифоқи, энгилмас социализм лагерни тинчлик ва халқлар ҳавфсизлигининг қудратли таъинчидир.

Коммунистик қўрилиш соҳасидаги ва халқлар ўртасида тинчлик учун курашдаги муваффақиятларимиз жуда катта. Аммо биз В. И. Лениннинг эришган муваффақиятлар билан ҳеч қачон хотиржам бўлиб қолмаслик керак, ҳаминча олға бориш, янги муваффақиятларга, янги галабаларга эришиш керак, деган вазиятини аса сақлаймиз.

III. Илҳодий ва халқаро илҳод қилдилар. Яхши совет традициясига кўра, сьездега тайёргарлик ва контроль рақамларининг умумхалқ муҳокамаси вақтида социалистик мусобаба кенг авм олиб кетди, давлат ишлари ва топшириқлари муҳадатидан олдин бажарилади.

Тезисларни муҳокама қилиш вақтида шундай кўп тақлифлар ўртага ташландики, мен ўз докламида бу тақлифларни муфассал таҳлил қилиб бериш имкониятига эга эмасман. Бу тақлифларнинг ҳаммаси совет кишилари Ватанимизнинг ўз экономикаси ва маданиятини бундан буюн ҳам муваффақиятли ривожлантириш, халқимизнинг турмушини қунидан-қунига яхшилаш ҳақида ҳамжўрлик қилётганликларини кўрсатди.

Кўпгина тақлифларда давлатимиз экономикасини ривожлантиришнинг катта проблемалари қўйилди. Бу тақлифларда ишлаб чиқарувчи кўчларни қўшайтириш масалалари, капитал маблағларини халқ хўжалигининг айрим тармоқларига сарфлашнинг энг мақсадли мувофиқ йўллари ва бошқа масалалар кўрсатиб ўтилди. Шу тақлифларнинг энг муҳимлари партия конференцияларида ва съездларда кенг муҳокама қилини, жиддий эътибор беришга эришилган тақлифлар деб топилди. Булар республикалар ва областларнинг халқ хўжалик планларида ҳисобга олиниди, буларнинг бир қисми аса мамлакатнинг етти йиллик планига аса етирилди.

Тезисларни муҳокама қилиш вақтида айтайин бажан тақлифларга тўхтайлик ўтамиз.

Кузнец металлургия комбинатининг доимий ишловчи ишлаб чиқариш кенгайиши ва қорхонасининг бу етти йилликда ривожлантириш перспективаси масаласини муҳокама қилиб, комбинатни ривожлантириш планининг мўлжаллари тўғрисида жиддий мулоҳазаларни айтиди.

Металлургия комбинатида пўлат ишлаб чиқаришини етти йил ичида 17 процент қўшайтириш мўлжалланган эди, вақолаки, прокат ишлаб чиқариш қувватларининг план проектида пўлат туйтилганлик ривожлантирилиши пўлат ишлаб чиқаришини 42 процент қўшайтириш учун имконият туғдиради. Шундай қилиб, план проектида пўлат эришти қувватларини ўстириш прокат ишлаб чиқаришини ўстиришга мувофиқ келмай қолган.

Ишлаб чиқариш кенгайиши Кузнец комбинатини ривожлантириш планига конвертор цехи қўрилиши киритилиши тақлиф қилиди, бу цех прокат ишлаб чиқариш қувватидида тўла фойдаланишга ва йилга қўшимча равишда яна бир неча юз миң тонна пўлат ҳамда прокат олишга имкон беради. Бу цехни қўриш худди шундай қувватга эга бўлган мартен цехини қўришга қараганда тахминан уч баравар арзоғатга тушади ва уни анча қисқа муددатлар ичида қўриб олиш мумкин.

Катта халқ хўжалик аҳамиятига эга бўлган бу тақлиф СССР Госпланида қўриб чиқилди ва қабул қилинди. Кузнец металлургия комбинатида йилга 1 миллион 200 миң тонна пўлат ишлаб чиқара оладиган конвертор цехи ва катта кислород станцияси қўришга қарор қилинди. Шу муносибат билан комбинатда пўлат ишлаб чиқариш етти йил ичида илгари кўзда тутилган 17 процент ўрнига 48 процент қўшайди.

Красноярск халқ хўжалиги кенгайишининг раиси ўртоқ Ломако, Красноярск йўла партия комитетининг секретари ўртоқ Кокарев ва СССР Фандар академияси ишлаб чиқарувчи кўчларини ўргатиш Кенгайиши Красноярске комплекс экспедициясининг бошлиги ўртоқ Зубов катта геология запасларига эга бўлган Ангара-Литск темир руда ҳавасини шу етти йил ичида ўзлаштириш тўғрисида тақлиф киритдилар. Бу ҳавасиди темир рудалар жуда қудай жойла бўлганини сабабдан бу рудаларни энг тежалли бўлган очқ усул билан қазиб олишга имкон беради ва буни қазиб олиш учун бошқа қонлардаги рудаларни қазиб олишга қараганда заморқ капитал маблағ сарф бўлади. Уларнинг илҳодий ҳисобларига қараганда, бу ҳавасда қазиб олинган хом руданинг ҳар бир тоннаси қўрилатган Гурбий Сибирь металлургия заводи учун мўлжалланган Хакасаядаги, Кемерово областидаги ва Ойтоғ ўлкасидаги рудаларга қараганда арзоғатга тушади, Ангара-Литск русиядан эришти олинган чўян аса мамлакатда энг арзон чўян бўлади.

Красноярскск ўртоқларининг тақлифи катта аҳамиятга эгадир. СССР Госпланида Красноярск ўлкасидаги темир руда чиқариш жойларни ўзлаштириш муваффақиятларини яқинлаштиришнинг мақсадага мувофиқлигини муфассал ўрганиб чиқиб, буюн ҳукматга билдириш вазифаси топширилади.

Козогистон ССР Министрлар Советининг раиси ўртоқ Бунаев ва шу республикадаги бошқа бир қанча ўртоқлар 450 километр узунлида Иртин-Қорағана каналини қўриш йўли билан Марказий Козогистонни сув билан таъминлаш проблемасини ҳал қилиш керак деган тақлиф киритдилар. Бу масала жиддий эътибор беришга эришилган масалалар, шу сабабли СССР Госплани Козогистон Министрлар Совети билан бирликда бу масалани сийчиликда ўрганиб чиқиб, бу ишпоштириш иқтисодий жиҳатини ҳисоблаб чиқиб, ўз мулоҳазасини айтиши керак.

Профессор В. Уваров «Правда»да эълол қилинган мақолада қизиб бир масалани кўтарди. У халқ хўжалигининг турли тармоқларида газ турбиналарини қўрилиши жуда яхши натижалар бериши тўғрисидаги маълумотларни келтириб, ёнида илҳодий ишлайдиган катта электрстанциялар учун эъри газ турбиналар ҳамда темир йўл транспорти, газ қурувлари ва бошқа мақсадлар учун газ турбинага установақилар ясалми проектлаш жадваллаштириш ва буларни ишлаб чиқаришни ташқил этиш зарурлигини тақлиф қилди.

Тезисларни муҳокама қилиш вақтида машинасозлик, металлургия ишлаб чиқариши, ёнида, кимё саноати, энгил саноат ва озиқ-овқат саноати, деҳқончилик, чорвачилик ва халқ хўжалигининг бошқа тармоқлари тўғрисида жуда кўп қизилтирилди масалалар кўтарилади. СССР Госплани ва бошқа марказий органлар шу тақлифларнинг ҳаммасини чўқур ўрганиб чиқилди, бу тақлифларнинг амалга оширилиши натижасида қанчалик иқтисодий самара беришини белгилашлар зарур. Қимматли тақлифларнинг ҳаммасини ҳисобга олиш ва етти йиллик плани узи-кесил ишлаб чиқилиш вақтида бу тақлифлардан фойдаланиш керак.

Тақлифларнинг иккинчи гуруписи маҳаллий характерга эга бўлган масалаларни ўз ичига олади. Бу тақлифларни маҳаллий органлар амалга оширишлари мумкин ва лозим. Меҳнатқиллар қорхоналарида ишлаб чиқаришни ташқил этиш ва унинг технологияси ҳақида, техникадан фойдаланиш, хом ашёни тагин ҳам тежалроқ сарфлаш тўғрисида кўпгина мулоҳазаларни айтидилар ва камчиликларни тақид қилдилар, қорхоналар, қўриқиллар, қолхозлар ва совхозларнинг ишларини яхшилашга қаратилган конкрет тақлифлар киритдилар.

Қимматли тақлифлар жуда кўп киритилди. Маҳаллий органларнинг вазифаси шуки, улар бу тақлифларни сийчиликда ўрганиб чиқиб, шу тақлифларда бўлган фойдаланиш жиҳатларининг ҳаммасини тереоқ амалга ошириш йўлл

Уртоқ Н.С.ХРУШЧЕВ докладынинг давоми

(БОШИ ИККИНЧИ БЕТДА).

Ким саноати ўзининг хоссалари жиҳатидан табиий материалдан усту тўрадан ва янги сифатларга эга бўлган материалларни ҳаёт истеъмол қилганидан тоғлардан ишлаб чиқариш учун арзон ва юқори сифатли ҳам ашё тарқатилган ишлаб чиқариладиган бўлади, бундай материалларни анча ҳам меҳнат сарфланган ҳолда эриштирилади.

Кимсиз маҳсулот ишлаб чиқаришнинг умумий ҳажми етти йил ичида қарийб уч баравар кўпайиши, шу жумладан сунъий тоғлардан ишлаб чиқариш қарийб тўрт баравар, пластмассалар ва смолалар ишлаб чиқариш етти баравардан зиёд кўпайтирилиши лозим.

Минерал ўғитлар ишлаб чиқариш тўғрисида алоҳида гапириб ўтиш керак. Бундай ўғитлар ишлаб чиқариши 1958 йилдаги 12 миллион тонна ўғитга 1965 йилда 35 миллион тоннага етказиш мўлжалланди, минерал ўғитлар ишлаб чиқариши бунчалик кўпайтириш барча қишлоқ хўжалик эканлигининг ҳосилдорлигини оширишдан иборат энг муҳим вазифани муваффақиятлик ҳал қилоқ учун жуда зарурдир.

Ким саноати шу вақтгача бўлиб келганига қараганда бундай янги асосда, энг арзон ҳам ашё бўлган табиий газдан ҳамда нефть маҳсулотларини қайта ишлаш заводларида ҳосил қилинадиган газлардан фойдаланиш ва замонавий технология процесларини ва иш унуми юқсак ускуналарни қўланиш йўли билан ривожлантирилди. Бу эса, ким қорхоналарини қўришга бўладиган сарфларни кескин равишда қисқартиришга ва маҳсулот таннархини камайтиришга имкон берди.

Ўқилган саноати соҳасида нефть ва газ чиқариши ва қайта ишлаши усту даражада ривожлантиришга қаратилган қатъий йўл олинди. Нефть чиқариш 1965 йилда 230-240 миллион тоннага етказилди, ёки икки баравардан зиёд кўпайтирилди, газ чиқариш ва ишлаб чиқариш таъминан беш баравар кўпайтирилди ва йилга 150 миллиард кубометрга етказилди. Шу билан бирга, ишлаб чиқариладиган умумий ёқилғи ичида нефть ва газнинг салмоғи 31 процентдан 51 процентга етказилди, кўмирнинг салмоғи эса камайиб, 60 процентдан 43 процентга туширилди.

Ўқилган саноатини ривожлантиришда бундай йўл олинганлигининг қатъий иқтисодий натижаси бундан, Масалан, Уралнинг ёқилғи бўлган аҳолининг таъминламоқ учун Ўзбекистон ССР, Қири АССР ва Волга бўйи раёонларидан Уралга томон газ қувурлари қўриш кўзда тутилди. Етти йилнинг охирига қарай Уралда газ истеъмол қилиш йилга 25-27 миллиард кубометрга етди. Шу муносабат билан Уралнинг узокдан ташиб келинган энергетика қўриғига бўлган эҳтиёж икки баравардан зиёд қамалди. Урал саноатида газдан фойдаланиш натижасида 1965 йилда таъминан 1,4 миллиард сўм тежалди. Бошқа бир мисол келтирамиз. Ҳозирги вақтда Москва йилига тўрт миллиард кубометр газ ва 6 миллион тоннага яқин кўмир ишлатмоқда. Етти йилнинг охирига қарай бундай тежалга бериладиган таъмин микдори 13 миллиард кубометрга етказилди ва ундан ҳам ошиб кетди, кўмир истеъмол қилиш эса, камайиб, йилга 700 миң тоннага тушиб қолди, бунинг натижасида етти йил ичида таъминан 5 миллиард сўм тежалди.

Кўмир ўрнига табиий газ ва нефть ёқилғисини ишлатиш натижасида етти йил ичида ҳаммаси бўлиб 125 миллиард сўмдан кўпроқ тежалди, яъни ҳамма электрстанциялар, электр тармоқлари ва иситиш тармоқлари қўриш учун ажратилган маблағга баравар келадиган маблағ тежалди.

Нефть ва газ саноатида янги қонларни ўлаштириш, магистрал нефть қувурлари ва газ қувурлари қўриш, нефтни қайта ишлайдиган ва газ-бензин заводлари қўриш соҳасида қатъий ишлар бажарилди.

Бирок, биз нефть ва газ саноатини ривожлантириш эканмиз, кўмир саноатида эътиборни суяйтиришимиз керак. Кўмир чиқариши ўстириш суръатлари бундан олдинги етти йилга қараганда гарчи анча ястроқ бўлса ҳам, ҳар ҳолда кўмир чиқариш, асосан, Донбассда, Кузбассда ва Карағанда кўмир ҳавасида қамалган кўмирларни чиқариш ҳисобига, шунингдек мамлакатнинг шарқий раёонларидан эрон энергетика кўмирлари қайта чиқариш ҳисобига 21-23 процент кўпайтирилди.

Меҳнат унумдорлигини ошириш ва кўмирнинг таннархини камайтириш зарурлиги кўмир саноати ҳодимлари олдига кескин масала бўлиб турибди. Кўмирни очиб ва гидравлик ускуналар билан қазиб олишни янада ривожлантиришга, шахталарни янгиликча Донбассда реконструкция қилишга эътибор бериш керак.

Халқ хўжалигини тез суръатлар билан электрлаштириш таъминлашни партиямиз ҳаминча ўзининг энг биринчи вазифаси деб ҳисоблаб келди, матлумки, бу бутун техника тараққиётининг ва меҳнатни техника билан қўриштиришнинг олишнинг негизи. Ҳозир биз усту Лениннинг мамлакатни ёшасига электрлаштириш тўғрисидаги идеясини амалга оширишда ҳал қилувчи босқичга қадам қўймоқдамиз. Ишлаб чиқариладиган янги электр қуввати етти йилнинг охирига қарай 500-520 миллиард киловатт-соатга етказилди, электрстанцияларнинг белгиланган қуввати эса икки баравардан зиёд кўпайтирилиши лозим. Саноат ишлаб чиқариши 1,8 баравар кўпайтирилган тақдирда, саноатнинг электр қувватини истеъмол қилиш 2,2 баравар кўпайди, бунда асосан ишчиларнинг электр билан қуролланиши қарийб 2 баравар кўпайди.

Маблагларни энг кам микдорда сарфлаган ҳолда, электрлаштириш программасини қисқа муддатларга бажармоқ учун энергетикани қандайдй йўллар билан ривожлантириш назарда тутилди?

Электрстанциялар қўришга киритилган энергетика ресурсларининг у ёки бу турини талаб олиш ҳар бир раёоннинг конкрет ишлаб чиқариш ва транспорт шартлоларини, бу қурилишнинг қийматини ва муддатини, ҳар бир киловатт-соат электр қуввати ҳосил қилоқ учун сарфланадиган капитал маблагларни тежасини, станцияларни ишлатишга сарф бўладиган харажатларни тежасини ҳисобга олувчи техника-иқтисодий расчётларга асосланиш лозим.

Вақтдан ютинш ва капитал маблаглардан энг самарали фойдаланиш мақсадида етти йиллик планда табиий газ, мазут ва арзон кўмир билан ишлайдиган электрстанцияларни кўпроқ қўриш кўзда тутилди. Ўқилган билан ишлайдиган электрстанциялар ва гидроэлектрстанцияларга сарфланадиган капитал маблаглар ўртасида олдинги йилларда вужудга келган нисбат саклаб қолинган тақдирда, ишга туширишга мўлжалланган қувватларни қисқартиришга ёки энергетикани ривожлантириш учун сарфланадиган капитал маблагни 20 миллиард сўмдан кўпроқ микдорда кўпайтиришга тўри қолган бўлар эди.

Ўқилган билан ишлайдиган электрстанцияларни қўриб ишга тушириш билан бир қаторда, 3 миллиард 600 миң киловатт қувват бериладиган Братск ГЭСини, 2 миллиард 530 миң киловатт қувват бериладиган Сталинград ГЭСини, 4 миллиард 200 миң киловатт қувват бериладиган Красноярск ГЭСини, 625 миң киловатт қувват бериладиган Кременчук ГЭСини, 525 миң киловатт қувват бериладиган Бухарма ГЭСини, 1 миллион киловатт қувват бериладиган Воткинск ГЭСини ва бошқа бир қанча гидроэлектрстанцияларни қўриш кўзда тутилди.

Жуда қатъий электрстанциялар қўриладиганлиги электр тармоқларини ривожлантириш зарур иш қилиб қўлади. Мамлакатнинг ҳамма раёонларини электр қуввати билан узвусиз таъминлаб туриш ва энергетика қувватларидан рационал фойдаланиш мақсадида етти йиллик планда Совет Иттифоқининг туташ энергетика системасини вужудга келтиришни қўлаб, электрстанцияларни бирек энергетика системалари қилиб бириктиришнинг давом эттириш мўлжалланди. Турли типлардаги реакторлар ўрнатилган бир қанча атом электрстанциялари ишга тушди.

Саноатнинг асосий тармоқларини ривожлантириш ва халқ хўжалигини электрлаштириш перспективалари тўғрисида гапирадиган машинасозлик тўхтаб ўтиш зарур. Машинасозлик бундан буён ҳам илгаридек тез суръат билан ривожлантирилади.

Етти йиллик планда машинасозликнинг барча замонавий тармоқларини ва, аввало, оғир машинасозликни, асосбосликни, автоматика ва электроника воситалари ишлаб чиқаришни жадал ривожлантириш кўзда тутилди. Фан ва техника, айниқса, радиоэлектроника, чала ўтказкичлар, ультраоғуш, радиоактив изотоплар соҳасидаги муваффақиятлар ва уларнинг қўриладиган фойдаланиб, энг янги машиналар яратишга ва янги ишлаб чиқаришда алоҳида эътибор берилади.

Металлургия учун 50 миллиард кўпроқ жуда қатъий ва иш унуми юқсак бўлган прокат станлар ясаб берилади ва ишга туширилади. Бу станлар прокат қилинишни улқусиз процесларини ҳамда прокат ишлаб чиқаришни автоматлаштиришни кенг қўлланиш асосида яратилди. Энг янги кимсвий ускуналарнинг жуда кўп хилларини яратин биринчи нобатдаги вазибалардан биридик.

вафқиятдан равишда ҳал қилоқ учун машинасозликнинг ҳамма тармоқларида эскириб қолган станокларни, темирчилик-пресслаш ва қўриш машиналарини янгилаш билан алмаштириш ва модернизация қилиш йўли билан барча машинасозлик қорхоналарини яқин вақт ичида янги техника билан қайтадан қўриштириш зарур. Станоксозлик махсус ва агрегат станокларини, берилган программага мувофиқ автомат равишда бопчиладиган станокларнинг, итамга қиладиган ва чеканга қиладиган процесларнинг, чўкичлар машиналарининг, темирчилик-пресслаш автоматларининг, автомат ва ярим автомат линияларининг энг янги турларини ишлаб чиқаришни кескин равишда кўпайтиришлари керак.

Электротехника саноатини янада ривожлантиришга жиддий эътибор бериш керак, чунки электротехника саноати мамлакатнинг электрлаштиришнинг энг муҳим техника базасидир. Электр машиналарининг, кабел буюмларининг ва электр-изоляция материалларининг техника даражасини ва сифатини ошириш ҳамда электротехника саноатида қувватларни кўпайтиришни жадаллаштириш чораларини қўриш зарур.

Тезисларда кўрсатиб ўтилганидек, ўрмончилик, қоғоз ва ёғочсозлик саноати янада ривожлантирилади.

Оғир индустриянинг юқсак даражада ривожлантирилиши ва қишлоқ хўжалигини юқсак даражада ривожлантириш амалга оширилиши озиқ-овқат ва саноат моллари ишлаб чиқаришни анча кўпайтиришга имкон беради.

Етти йил ичида энгил саноатининг янги маҳсулоти таъминан бир ярим баравар, озиқ-овқат саноатининг янги маҳсулоти 1,7 баравар кўпайтирилди. Иш газламалар ишлаб чиқариш 33-38 процент, жун газламалар ишлаб чиқариш 65 процент, шойи газламалар ишлаб чиқариш 76 процент, чарм пойфазал ишлаб чиқариш 45 процент, гўшт етиштириш 2,1 баравар, мол ёғи етиштириш 58 процент, сўт маҳсулоти етиштириш 2,2 баравар, қанд-шакар ишлаб чиқариш 76-90 процент, балик овлан 60 процент кўпайтирилди.

Енглик саноат ва озиқ-овқат саноати олдига ишлаб чиқаришнинг кўпайтириш билан бир қаторда маҳсулот хилларини ва сифатини анча яхшилаш ҳозирги вақтда биринчи ўринда турган вазифа қилиб қўйилмоқда. Халқ истеъмол қиладиган моллар ахши, чиройлиқ, нафис қилиб ўралган ва тортиб қўйилган бўлиши керак. Саноат ва озиқ-овқат моллари ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва бу молларнинг сифатини яхшилаш топшириқларини бажармоқ учун энгил саноатда ва озиқ-овқат саноатида 1600 дан кўпроқ янги қорхона қўриш кўзда тутилди. Бундан ташқари ишлаб турган қорхоналарнинг қўлар реконструкция қилинди.

Қишлоқ хўжалик хом ашёсининг анчагина қисминини давлат қорхоналаридан бўлак жойларда қайта ишлаш назарда тутилди. Бунинг учун қолқозлар, совхозлар ва матбуот кооперациясининг кучи билан иш билидан, қолқоз қиладиган ва гўшт ярим фабрикатлари, мой, пишмоқ, сузма ясаб бериладиган, сабзавот ва мена консервалари, крахмал ва бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариладиган қорхоналар қўришни авж олдирин зарур. Қолқозларнинг товар маҳсулоти ва даромадлари кўпайиб бораётганини сабабли, бирокроқ ва техника билан яхши таъминланган қолқозларо консерва заводлари, пойфазал қорхоналар, қолқоз фабрикалари ва бошқа қорхоналар қўриш учун бир неча қолқознинг маблагини бирга қўшиб бундай қорхоналар қўришни кўпайтириш керак.

Балиқ мамлакатининг озиқ-овқат ресурсларини кўпайтиришнинг муҳим манбаидир. Озиқ денгизларда ва океанларда балиқ овланиши янада ривожлантириш билан бир қаторда, чўки қўлар ва ҳовузалардан тежаб-тертеб фойдаланиш керак. Бундай қўлар ва ҳовузаларда ҳар йили қамда 6-8 миллион центнер балиқ овлан мумкин.

Қанд-шакар ишлаб чиқаришга алоҳида тўхталиб ўтиш керак. Ўзинида бўлса керакики, СССР Олий Советининг юбилей сессиясида қанд-шакар ишлаб чиқариши 1972 йилга қарай йилга 9-10 миллион тоннага етказиш вазифаси қўйилган эди. Марказий Комитет ва Хукумат имкониятларини янгилаб ҳамда қишлоқ хўжалик ҳодимларининг завоғи етиштиришни кўпайтириш соҳасида кўрсатган ташаббусларини назарда тутиб, янада белгиланган рақамларни қайтадан кўриб чиқишга қарор қилдиклар. Ўзинида қанд-шакар ишлаб чиқариши 1965 йилда 40 миллион тоннага етказиш, яъни мўлжалланган вазифани етти йил олдидан бажариш вазифаси қўйилмоқда. Аҳоли жон бошига ишлаб чиқариладиган қанд-шакар микдорини ҳозирги вақтдаги 26 килограммдан 1965 йилда 41-44 килограммга етказилди.

Қанд ишлаб чиқаришнинг беш мўлжалланган кўпайтирилиши аҳолининг озқиланишини яхшилайдиган қолқоздан, шу билан бирга бюджет жағрамаларини кўпайтиришга ҳам имкон беради, спиртли ичимликларни сотишдан келадиган даромадлар қамийлигининг ўрнини қоплашга имкон беради. Аҳоли спиртли ичимликларни 1958 йилда 1957 йилга қараганда 113 миллион литр кам сотиб олди, маданият янада ўсиши ва тарбиявий ишлар кучайтирилиши билан аҳоли спиртли ичимликларини, ҳет шубҳасиз, бундан ҳам камроқ сотиб оладиган бўлади. Ичкилик-бозор ишлари сарфатини тутатин одамларнинг синаҳ-саломатлигини яхшилашга, оилани ва иктомий одаб нормаларини янада муостаҳкамлашга ёрдам беради. Бундан давлатга ҳам, аҳолига ҳам маблағ етди, аҳоли ширинликларни кўпроқ ва арзон камроқ истеъмол қиладиган бўлиб қолди.

Етти йилликда энгил саноатини кўпроқ ривожлантириш билан бир қаторда, машинасозлик ва ёғочсозлик қорхоналарида, шунингдек бошқа саноат тармоқларининг кенг истеъмол ҳедалари рўзгор учун керакли буюмларни, рўзгор меҳнатини энгиллаштирадиган машиналар ва асбобларни ишлаб чиқаришни янги баравар кўпайтириш мўлжалланди.

Халқ хўжалигининг тез суръатлар билан ўсиши юқ таъминини анча кўпайтиришни талаб қилади. 1965 йилда темир йўл транспортининг энг обороти 1958 йилга қараганда нисбатан 39-43 процент кўпайди. Паровозларни тежамли локомотивлар-электровозлар ва тепловозлар билан алмаштиришни назарда тутиб, транспортнинг асосий турларини, айниқса темир йўл транспортини техника жиҳатидан тубдан реконструкция қилиш мўлжалланди.

Етти йилликнинг охирига қарай ҳаммаси бўлиб бир юз миң километрга яқин узунлидаги асосий магистралларнинг ҳаммасида фақат электровозлар ва тепловозлар қатнайдиغان бўлиб қолди. Бу магистралларда юқ таъмин қарийб икки баравар кўпайди. Электровозлар ва тепловозларнинг жорий қилиниши етти йил ичида таъминан 400 миллион тонна кўмирни тежашга ва эксплуатация харажатларини 45 миллиард сўм микдорда камайтиришга имкон беради.

Етти йиллик планда транспортнинг бошқа ҳамма турларини янада ривожлантириш ҳамда денгиз, дарё, ҳаво, автомобиль ва трубопровод транспортга юқ таъминини анча кўпайтириш мўлжалланди. Автомобиль йўллари қўриш кенгайтирилди. Умум-давлат автомобиль магистраллари цемент-бетондан мустаҳкам қилиб қўрилди. Маҳаллий йўллари қўришга қолқозлари, совхозлари, саноат, транспорт, қурилиш ташкилотларини ҳамда бошқа қорхоналарни ва хўжалик ташкилотларини кенг равишда жалб қилиш керак.

Халқ хўжалигининг, шаҳар ва қишлоқ аҳолисининг алоқа воситаларига бўлган эҳтиёжларини энг кўп даражада таъминлаш назарда тутилди. Радиореле линиялар ва кабел магистраллар қўриш тез суръатлар билан ривожлантирилди. Радиооширатиш ва телевизион станциялари анча кўпайтириш мўлжалланди.

Ўртоқлар! Янги техникани кенг жойиб қилиш, ишлаб чиқариш процесларини комплекс механизациялаш ва автоматлаштириш, халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларида иктисослаштириш ва кооперативлаштиришнинг кенг жойиб қилиш асосидида етти йиллик план вазифаларини муваффақиятли равишда ҳал қилиш мумкин.

Етти йиллик планда саноатдаги, қишлоқ хўжалигидаги, қурилишдаги, транспортдаги энг ортиқ-оқ бўлган ишлардаги, коммунал хўжаликдаги ишлаб чиқариш процесларини комплекс механизациялашни туталган асосида оғир кўп меҳнатини тутатиш вазифаси қўйилмоқда. Бунинг учун керакли механизмлар чиқаришни яқин вақт ичида кўпайтириш лозим.

Комплексе механизациялашни амалга ошириш билан бир вақтда ишлаб чиқаришни тагин ҳам кенг равишда автоматлаштириш кўзда тутилди. Бундай автоматлаштириш меҳнат шароитини тубдан энгиллаштириши ва ахшилатиш ҳамда меҳнат унумдорлигини кескин равишда ошириш лозим. Социалистик жамиятда автоматлаштиришнинг фақат иқтисодий аҳамиятигина бўлиб қолмасдан, шу билан қатъий аҳамияти ҳам бор. Автоматлаштириш жорий қилинишида меҳнатнинг характери тубдан ўзгаради, ишчиларнинг маданий-техника савияси ошади, ақлий меҳнат билан жисмоний меҳнат ўртасидаги тафовитини тутатиш шарт-шароити вужудга келтирилади; одамнинг роли авто-

матларни ва асбобларни бошқариб туришдан, уларни ишлатишдан, технология процесларининг программаси ва режимларини тузиб бериб туришдан иборат бўлиб қолади.

Ҳозир бу соҳада биринчи муваффақиятларимиз бор. Масалан, тўла равишда автоматлаштирилган гидроэлектрстанциялар, машинасозлик ва металлургия қорхоналари батамом автоматлаштирилган ҳедалар билан биз ким қорхоналари вужудга келтирилди. Бирок, шуни айтиш керакики, автоматлаштириш ҳали кенг ривожлантирилган йўқ. Бу вазифани ҳал қилоқ учун замонавий автоматизация воситаларини юқсак даражада иктисослаштирилган ҳолда оммовий равишда ишлаб чиқаришни яқин йиллар ичида ташкил этиш, шу тариқа кейинроқ бориб халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини комплекс автоматлаштиришга аришини берак. Ким, нефть маҳсулотларини қайта ишлаш, озиқ-овқат саноати синағи бир қанча саноат тармоқларида, электрстанцияларда, домна, мартен ва прокат ҳедаларида, машинасозликнинг айрим тармоқларида ҳозирнинг ўндайек ҳедалар ва қорхоналарни комплекс автоматлаштиришга ўтиш зарур.

Саноат тармоқларини ва қорхоналарини иктисослаштириш ва кооперативлаштириш ишларини ҳаммасини яхшиламоқ учун етти йиллик планда бир тилдаги маҳсулот ишлаб чиқаришни мумкин қадар камроқ қорхоналарда уюштиришни янада авж олдирин кўзда тутилди. Металл буюмлар, домна ва бўлат эришти ускуналари, қўйлар, поковалар, штамповкалар ва бошқа машинасозлик арим фабрикатларини ишлаб чиқаришни иктисослаштириш янада кенг равишда ривожлантирилади. Шундай қилиб, биз турбиналар, генераторлар, буғ қозонлари, тракторлар ва бошқа машиналар ишлаб чиқаришни янги заводлар қурмасдан ҳам анча кўпайтиришни таъминлай оламиз.

Бу етти йилликда саноат ва транспортни ривожлантиришнинг характерловчи асосий кўрсаткичлар мана шулардир. Қўриб турибдики, Ўртоқлар, олдимида жуда қатъий вазибалар турбиди. Совет давлатининг индустриал қувватини тагин ҳам кўпроқ муостаҳкамламоқ, ишлаб чиқаришнинг техника даражасини анча оширмоқ учун ҳали кўп иш қилиниши керак. Қарамон ишчилар сифо, илмий ва инженер-техника зисиларни яқиний ташаббус кўрсатиб, социалистик мусобақани тагин ҳам кенг авж олдирин, етти йиллик план топшириқларини муваффақият билан тўла ва ошириб бажаришларига шак-шўба бўлиши мумкин эмас.

СОЦИАЛИСТИК ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ РИВОЖЛАТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Ўртоқлар! Социалистик қишлоқ хўжалигини янгидан кучли суратда юқсактириш коммунистик қурилиш учун, халқнинг фаровонлигини ошириш учун гоёт қатъий аҳамиятга эга бўлади. Олдимида турган етти йилликда, Марказий Комитетнинг декабрь Пленуми қарорига белгиланган бериладиган, қишлоқ хўжалиги соҳасидаги асосий вазифа — ишлаб чиқаришни аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотида, саноатнинг эса хом ашёга бўлган эҳтиёжларини тўла-тўқис қондиришга ҳамда давлатнинг қишлоқ хўжалик маҳсулоти бўлган бошқа ҳамма эҳтиёжларини таъминлашга имкон бериладиган даражага етказишдан иборатдир.

1959-1965 йилларда қишлоқ хўжалигининг янги маҳсулот ҳажмининг 1,7 баравар кўпайтириш мўлжалланди. Ишлаб чиқаришнинг ўртача йиллик ўсиши 8 процент бўлади. Шуни айтиб ўтиш мумкинки, сўнгги етти йил ичида Америка Қўшма Штатларида қишлоқ хўжалиги маҳсулоти ўсишининг ўртача йиллик суръати 2 процентдан камроқ бўлди.

Етти йиллик охирида маҳсулотнинг қайта турларини етиштиришни қўйилган микдорга етказиш мўлжалланди: Дон — 1958 йилдаги 8,5 миллиард пулда нисбатан 10-11 миллиард пулгача (164-180 миллион тоннагача); Пхатха — 5,7-6,1 миллион тоннагача ёки 1958 йилдагидан 30-39 процент ошмоқ;

Қанд лавлаги — 76-84 миллион тоннагача ёки 1958 йилдагидан 40-55 процент ошиқ;

Мойли ўсимликлар уруғи — 5,5 миллион тоннагача ёки 1958 йилдагидан 10 процент ошиқ;

Зигирини толаси — 580 миң тоннагача ёки 1958 йилдагидан 31 процент ошиқ;

Қарошқа — 1958 йилдаги 86 миллион тоннага нисбатан 147 миллион тонна;

Сабавот — аҳоли эҳтиёжларини тўла-тўқис қондирадиган микдорда;

Мева ва резвор меваларини — қамда икки баравар кўпайтириш, узумни 1958 йилдагига нисбатан 4 баравар кўпайтириш;

Гўшт (сўйилган оғирлигида) — қамда 16 миллион тоннагача ёки 1958 йилдагига нисбатан 2 баравар кўп.

Сўт — 100-105 миллион тоннагача ёки 1958 йилдагидан 1,7-1,8 марта ошиқ;

Жун — Таъминан 548 миң тоннагача ёки 1958 йилдагидан 1,7 баравар ошиқ;

Тухум — 37 миллиард донагача ёки 1958 йилдагидан 1,6 баравар ошиқ;

Бутун қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришнинг асоси бўлган дон етиштиришни бундан буён ҳам бутун чоралар билан кўпайтириш энг янги йиллар мобайнида деҳқончиликда асосий йўл бўлиб қолади. Сўнгги йилларда дон етиштириш асосан экин майдонларини кенгайтириш ҳисобига қўйилди. Ўзила бундан кейин ҳам янги ерлар ўлаштириб борилади, бирок, ҳозирга қадар ўлаштириб келинадиган камроқ микдорда ўлаштирилди ва бу ўлаштириш натижасида доннинг янги маҳсулоти учра кўпаймайди, чунки экин майдонларининг анча қисми техника экинларида берилади ва шудор қилиб қўйилади.

Ўзиликда, қолқоз ва совхозлар малакали кадрларга эга бўлган, ҳозирги замон техникаси билан қўриладиган, қишлоқ хўжалик ишларини ўз вақтида сифатан қилиб ўтказиш, кўпроқ органик ва минерал ўғитлар солиш, сараланган уруғлар экин имкониятига эга бўлган ер вақтда, яқин йиллар мобайнида ҳамма жойда дон экинлари ҳосилдорлигини гектар бошига уч-тўрт центнердан ошириш ва шу билан янги дон ҳосили олиш юзасидан контроль рақамларга кўрсатилган топшириқларини бажариш ва ошириб бажариш учун ҳамма шарт-шароит яратилгандир.

Олдимида турган етти йилликда чорвачилик соҳасидаги энг асосий вазифа — гўшт, сўт, жун ва тухум етиштиришни кўпайтиришдан иборат.

Бунга қолқоз ва совхоз фермаларида ҳамма турдаги моллар сонини, паррандалар, қўлар сонини кескин суратда кўпайтириш, чорвачилик маҳсулдорлигини ошириш ҳисобига эришмоқ лозим.

Ем-хашак базисини янада сабот-матонат билан муостаҳкамлаш керак, аввало маккажўрор, қартошқа, қанд лавлаги етиштиришни кўпайтириш, йўғалчиқа, беда, вико-сўй дургаги, нуҳот, донини ва шу қабил оқилан ем-хашак ўсимликларини ҳар бир зонанинг хусусиятига қараб кўпайтириш зарур. Соғ экинни билан жиддий шугулломоқ керак, бу экин озиқ-овқат маҳсулоти бўлиш жиҳатидан ҳам, техника ва ем-хашак ўсимлиги бўлиш жиҳатидан ҳам жуда қимматли экидик.

Сўт ва мой етиштиришнинг янги маҳсулоти юзасидан бизнинг мамлакатимиз дунда биринчи ўринга чиқиб олди. Биз энг яқин йиллар ичида жон бошига сўт ва мой етиштириш жиҳатидан Америка Қўшма Штатларини қўлиб етибгина қолмай, балки ундан анча ўтди ҳам кетамиз. Шу билан бирга гўшт етиштиришни 2,5-3 баравар кўпайтириш, етти йилликда мўлжалланган топшириқини анча ошириб бажариш ва мамлакатимиздаги илгор қолқозлар ва совхозлар томонидан аҳоли жон бошига чорвачилик маҳсулоти етиштиришда Америка Қўшма Штатларин

Ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ докладынинг давоми

(БОШИ УЧИНЧИ БЕТДА).

Саноатнинг айрим тармоқларида, қурилиш индустриясида ва транспортга сарфланган капитал маблағлар кўпайиб рақамлар билан характерланади (тақдослаб олинган нархларда миллиард сўм ҳисобда):

	1952-1958 йиллар	1959-1965 йиллар	1952-1958 йилларга нисбатан процент
Қора металлургия	40,8	100	245
Химия саноати	19,9	100-105	502-528
Нефть ва газ саноати	72,2	170-173	235-240
Ўқим саноати	61,2	75-78	122-127
Электр станциялар, электр ва инетри шохобчалари	75,1	125-129	166-172
Машинасозлик	65,5	118	180
Ўрмон, қўғоқ ва ёғочсозлик саноати	25,3	58-60	229-237
Ўқим ва озиқ-овқат саноати	40	80-85	200-212
Қурилиш индустрияси ва бинокорлик материаллари саноати	61,5	110-112	179-182
Транспорт ва алоқа	107,4	209-214	195-199
Шу жумладан темир йўл транспорти	59,3	110-115	185-194

Давлат ва колхозларнинг қишлоқ хўжалигига сарфланган капитал маблағлари ҳажми салкам 500 миллиард сўмни ташкил этади. Янги ўтган етти йилда сарфланган капитал маблағлар ҳажмидан қариб икки баравар ошди.

План корхоналари тўдан реконструкциялаш, кенгайтириш ва техника билан қайта қуриштириш, машина-ускуналарни янгилаш ҳамда модернизация қилиш соҳасидаги тадбирларни амалга оширишни кўзда tutadi. Бу қоралар кўп ҳолларда маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтириш вазифасини янги корхоналар қуриладиган нисбатан пуд ва материалларни анча камроқ сарфлаган ҳолда тезроқ ҳал этиш имконини беради.

Мамакатнинг Шарқий районларидаги табиий ресурслардан тўлароқ фойдаланиш учун шу етти йилликда барча капитал маблағларнинг 40 процентини кўпрогини ана шу районларга сарфлаш кўзда tutилади.

Уй-қўй ва маданий-маиший қурилишга жуذا кўп маблағ ажратилди. Етти йил ичида уй-қўй ва коммунал қурилишга давлат маблағлари ҳисобигагина ўтган етти йилдаги 214 миллиард сўм ўрнига 375-380 миллиард сўм сарф қилинди; мактаб ва касалхоналар ва бошқа маданий маиший ҳамда медицина муассасалари қурилишга ўтган етти йилдаги 46 миллиард сўм ўрнига 80 миллиард сўмдан кўпроқ маблағ сарфланди. Мактаб-интернатлар ва бошқа муассасалари қурилишга кўп маблағ ажратилди.

Халқ хўжалигининг барча тармоқларида белгиланган ҳажмдаги капитал қурилиш ишларини муваффақиятли бажариш учун биз бундан бундан ҳам қурилиш индустриясини янгилаш, қурилиш ишлаб чиқаришни бинокор ва иншоотларни завоҳ шароитида амалга оширишга қўйиладиган маблағларни анча камроқ сарфлаган ҳолда тезроқ ҳал этиш имконини беради.

Халқ хўжалигининг барча тармоқларида белгиланган ҳажмдаги капитал қурилиш ишларини муваффақиятли бажариш учун биз бундан бундан ҳам қурилиш индустриясини янгилаш, қурилиш ишлаб чиқаришни бинокор ва иншоотларни завоҳ шароитида амалга оширишга қўйиладиган маблағларни анча камроқ сарфлаган ҳолда тезроқ ҳал этиш имконини беради.

Қурилишнинг индустриал методларига тезроқ ўтиш мақсадида темир-бетон панеллар ишлаб чиқаришини вибропрототип ва касета усули каби энг унумли процессларнинг кенг қўлланиш керак. Йирек панелли уйланинг шубҳасиз, афзал томонлари бор. Касета методи билан тайёрланган деталлардан йирек панелли уй-қўйлар қуришда бир, минг квадрат метр ҳажмидаги уй-қўй мажмуини ҳисобда олинганда, конструкцияларни ишлаб чиқаришга сарфланган меҳнат гинт деворди уйлари қуришга нисбатан икки баравар зиёда камалди. Қурилишга сарфланган меҳнат икки баравар камалди.

Шуни ҳам қай қилиб ўтиш мумкин, йирек панелли уйлари қуришга сарф қилинадиган цемент, деворлари гинтдан асдаланган уйлари қуришда сарфланган цемент миқдорини орттир қетмайди, металл эса бирмунча кам сарф қилинади. Ана шундай панеллардан асдаланган уйлари ешилган асосдан уйлари нисбатан икки баравар энгил бўлади.

Йирек панелли уй-қўй қурилишида юксак техника-иқтисодий дўраткичларга эришилганига қўймай, балки ишлаб чиқариш базаларини вужудга келтириш учун бўлган харажатлар ҳам икки баравар камалди. Завоҳларда деталларни қўйлаб ишлаб чиқариш йўлига қўйилган ва майлонда уй-қўйлар серияли монтаж қилинган тақдирдагина панелли уй-қўйлар қурилишининг амалга оширилиши тўла фойдаланиш мумкин. Шу сабабли планда 1965 йилда йирек панелли уй-қўй қурилиш ҳажминини йилга 25 миллион квадрат метрга етказиш кўзда tutилади.

Хозирги вақтда машина ускуналари саноат усули билан синая қўриш, технологияни мукамаллаштириш, оқидан таранг қилиб ишланган девордон пишиқ панеллар ишлаб чиқаришининг турли прокат усуллари соҳасида тажриба ва проект ишлари ҳам олиб борилмоқда. Бундай панелларни ишлаш йирек панеллик конструкцияларига саноат, гидротехника қурилишида ва ёпиладиган мафосасти катта ҳамда нағрузкаси кўп бўлган қурилишнинг бошқа турларида қўлланиш имконини беради.

Темир-бетон конструкциялар ишлаб чиқариш ҳажминини кўпайтириш билан бирга оқидан пишиқ қилиб ишланган энг тежамли конструкциялар ва юнда демиқ конструкцияларини, шунингдек энгил бетондан асдаланган буюмларни кенг қўлланиш керак. Бундай конструкциялар металлдан 40-50 процент камроқ талаб этади ва бинокорнинг вазини гонт энгиллаштирилади. Қурилишда асбестомент конструкциялар ва деталларни қўлланиш ҳам гонт прогрессив усуллар.

Темир-бетон ишлаб чиқариш ва темир-бетондан янги қурилиш деталлари ишлаб чиқаришининг кенг ривожланганлиги, кучли кўтарма воситаларнинг борлиги эиндикда томларни ёпиш тўғрисидаги масалани тамомияла бошқача ҳал этиш имконини беради, яъни томларни шу вақтга қадар қилиб келингандек махсус материаллар билан ёпишдан, балки шу билан бир қаторда темир-бетон билан ҳам ёпиш керак. Бу нарса тажрибада синая қўрилган — томлари темир-бетон ва махсус материаллар билан ёпилиб қуриладиган уйлари оғ эмас. Томларни қуришда янги металлларни кенг қўлланиш керак. Бу металллар металлдан тежамли имконини беради ва кейинчалик ремонт қилишга ахтис қолмайди. Эхтимол махсус қарор қабул қилишга тўғри келур. Пировадидида ҳатто консерваторларни ҳам янгича ишлаган ундашни кўзда tutиб, ана шу қарорда макур табириларни амалга ошириш мударатларини белгилан керак бўлади.

Қурилиш бундан бундан ҳам индустриаллаштириш цемент ишлаб чиқаришни кескини суратда кўпайтириш ва унинг сифатини яхшилашни талаб этади. Етти йилликда цемент ишлаб чиқариш қариб 50 миллион тонна ортади. Бу эса АКШда цемент ишлаб чиқаришининг хозирги даражасига баравар келад дедиш мумкин. Планада бошқа бинокорлик материаллари, хусусан теплоизоляция материаллари ишлаб чиқаришни, пластмассалар ва синтетик смолалар базасида материал ва буюмлар ишлаб чиқаришни кўпайтириш, санитария-техника асбоб-ускуналари ишлаб чиқаришни кўпайтириш ҳам кўзда tutилади.

Қурилишларнинг материаллар ва конструкцияларга бўлган ахтисларини қондириш учун, аввало қурилиш индустриясини ва бинокорлик материаллари саноатини ривожлантириш зарур. Ҳар бир қурилишда Запарининг қўлинича янги кураст типидидаги ишлаб чиқариш базаларини вужудга келтириш каби ногўғри практикага қатъий хотима бериш лозим; иқтисодий раёнлиги қурилиш ахтисларини ёки маълум бир жойда тўпланган қурилишнинг ахтисларини қондириш учун қурилиш индустрияси корхоналари раён системасини ташкил этиш керак бўлади.

Майда қурилиш ташкилотларини йиреклаштириш ва уларни иқтисодлаштириш соҳасидаги ишлари давом эттириш зарур. Бу чора қурилиш анча тезлаштириш ва арзонлаштириш имконини беради. Қурилиш-монтаж ишларининг танарини камайтириш ва сифатини яхшилаш масалалари аввалдагидек ҳозирда ҳам қурилишда асосий масалалар бўлиб қолади. Планада қурилишнинг танарини етти йил ичида 1958 йилдагига нисбатан умуман камда 6 процент ва уй-қўй қурилиш қимматини 14 процент камайтириш кўзда tutилади.

Ўртоқлар, маблағларни кўпсонида қурилишларга сочиб юбориш каби ярамас практикага хотима бериш ва капитал маблағларини, материал ва одам кучи ресурсларини ишга тушириладиган энг мумкин объектларга сарфлаш керак. Етарли тайёрларик

қўриш туриб, мукамал проектларга, зарур қурилиш базаларига ва тезроқ қурилиш таъминлайдиган бошқа шарт-шароитларга эга бўлмай туриб янги қурилишларни бошлаб юбориш мумкин эмас. Энг мумкин нарса шуки, бизнинг план ва хўжалик органларимиз халқ хўжалигини ажратилган капитал маблағлардан пухта ва тежам-тежам фойдаланишлари керак.

Шу етти йилликда қурилиш ишларининг беихожа кенг миқёсда олиб борилиши ишлаб чиқарувчи кучларни жойлаштиришга алоҳида ахтис билан қарамлини талаб этади.

Партиянинг XX съезди Шарқий районлардаги энг кўп хомаш ва энергетика ресурсларидан хўжалик мақсадларида зўр бериб фойдаланиш зарур эканлигини кўрсатди. Съездининг бу кўрсатмаси муваффақиятли суратда амалга оширилмоқда. Сибирь ва Қозғонистонда учинчи металлургия базасини вужудга келтириш соҳасидаги ишлар кўпайтириш ёборилди, Ангара ва Енисейда лубида энг йирек гидроэлектростанциялар қурилмоқда. Қўриқ ва бўз ерларни ўзлаштириш соҳасидаги муваффақиятлар мустақамлашиб бормоқда.

Контроль рақамлар ана шу вазифаларни ҳал этишда бундан бундан ҳам олға қадам қўйишни кўзда tutади. 1965 йилда Шарқий районларнинг кўмир қазиб чиқаришида салмоғи 50 процентга, пўлат ишлаб чиқаришида салмоғи 48 процентга, силанган мис ишлаб чиқаришида 88 процентга, алюминий ишлаб чиқаришида 71 процентга, цемент ишлаб чиқаришида 42 процентга, электр қуввати ишлаб чиқаришида 46 процентга, ёғоч-тахта ташинида 52 процентга, қўғоқ ишлаб чиқаришида 32 процентга ортади. Қимё саноати, нефтни қайта ишлаш саноати, рангли металлургия ривожланади.

Янги қурилишнинг гонт кенг миқёсларда олиб борилиши Шарқий районларнинг иқтисодий харақисини жиддий суратда яхшилатиб юборади. Янги кучли саноат узуллари — Қўстанай, Павлодар-Экибастўй, Ақтис-Врасноярск, Братск-Тайшет ва бошқа саноат корхоналарининг вужудга келтирилиши мамлакатнинг Шарқидида ишлаб чиқарувчи кучларни гонт ривожлантириш имконини туғдилади.

Мамакатнинг Шарқидида янги дон базасининг вужудга келтирилганлиги бирқанча республика ва областларда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришни тўдан қайтадан қуришга киришни ва деҳқончилик ҳамда чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш учун, бой табиий-иқтисодий шартнолардан янада оқидона фойдаланишга киришиш имконини беради.

Масалан, биз авваллари мамлакатнинг ҳамма қисмида галла тайёрлашга мажбур бўлган эдик, хозирги пайтда эса РСФСРнинг барча-шимолий районларида, Болтиқ Ўйли республикаларида, Белорусиянинг кўп районларида ва Украина Полесьегида галла ҳозирча харид қилмаслик имконияти вужудга келтирилди. Бу районлар эиндикда сут, бекон ва техника экинлари етиштириш учун иқтисодлаштирилди. Бунинг учун ана шу районларда энг қўлай шарт-шароит мавжуддир. Бу районлар келгусида дон экинлари энгил учун зарур миқдорда минерал ўғитлар олиб, хомлодреклини ошириб, дон етиштиришга кўпайтирилганлигида бу районларда олинган дон ҳатто бошқа область ҳамда республикалардагилар ҳам арзонроқ бўлади, албатта. Ана шу вақтда бу районларда ҳам галлани харид қилиш фойдалироқ бўлади.

Биз эиндикда Закавказье ва Ўрта Осиё республикаларида дон харид қилишга камайтириш имконига эга бўлиб, мамлакатнинг бошқа районларида дон етиштириш ортаборини билан ана шу республикаларда донни бутунлай харид қилмаслик имконига эга бўлишим. Бундан мақсад макур республикаларда пахта, чой, цитрус ўсимликлари, узум, мева ва шудар сингари энг қимматли экинлар етиштиришни янада тез суръатлар билан ривожлантириш.

Украина, Шимолий Кавказ ва Марказий Қора туяроқ областларининг районлари қўдан бундан мамлакатнинг асосий галла қони бўлиб келган эди. Эиндикда бу районлар дон хўжалигини бирмунча қисқартириш ҳисобига қолхоз ва соҳкозорларни чорвачилик ва техника экинлари, хусусан қанд давлат етиштиришни ривожлантириш соҳасида иқтисодлаштириш имконига эга бўлилади.

Мамакатимизнинг Шарқидида ишлаб чиқарувчи кучларни бутун қоралар билан ривожлантириш ҳолида СССРнинг Европа қисмидаги районларида ишлаб чиқаришни кенгайтириш учун мавжуд имкониятлардан тўла фойдаланиш керак. Бу районларда ишлаб турган корхоналарнинг қувватини, экинзорлардан яхшироқ фойдаланиш ва уларни кенгайтиришга, янги резервларни сафарбар қилишга, районларни кўпроқ иқтисодлаштиришга, хўжалик алоқаларини мақсалга мувофиқ уюштиришга алоҳида ахтис билан берилади.

Шу етти йилликда Иттифоқнинг Европа қисмидаги хомаш ва энергетика базаси анча мустақамлашди. Жуذا бой нефть ва газ қонлари ёқилиб балансини қайтадан кўриб чиқиш ва бирнеча минг километр масофадаги Қубась ҳамда Қоракандан бу ерларга кўмир ташиб келтирмаслик имконини беради.

Нефть ва газ хомашини неғизда кўпгина районларда, хусусан Волга бўйида кучли органик синтез саноати вужудга келтириш кўзда tutилади. Нефтни қайта ишлаш саноати СССРнинг Европа қисмидаги барча асосий иқтисодий районларида ривожлантирилди. Қурск магнит аномалияси ва Криной Рот темир руда ҳавасининг темир рудалардан кенг фойдаланиш мўлжалланади. Ана шунлар ҳамда мамлакатнинг Маркази ва Жанубидидаги қора металлургия янада ривожланади. Сталинград, Кременчуг ва бошқа гидроэлектростанциялар ишга туширилиши муносабат билан Волга, Днепр дарёлари ва бошқа дарёларнинг гидроэнергетика ресурсларини фойдаланиш анча ортади.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини зоналар бўйича иқтисодлаштириш яхшилаш, уни интенсификация, барча қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилдорлигини ва чорвачиликнинг маҳсулдорлигини анча кўпайтириш йўли билан қишлоқ хўжалигинидаги табиий ва меҳнат ресурсларидан тўлароқ фойдаланиш ҳам мўлжалланади. Йирек саноат марказларининг аҳолиси учун ана шу марказлар эқинида сабовот, сут ва бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириладиган шаҳар атрофи хўжаликларининг кучли базалари вужудга келтирилди.

Шу етти йилликда мамлакат халқ хўжалигини ривожлантириш вазифалари халқ хўжалигини паллаштиришни яхшилаш заруратини талаб этади. Паллаштириш соҳасидаги ишларимиз республикаларнинг хўжаликларини ҳам, йирек иқтисодий районларнинг хўжаликларини ҳам тобора иқтисодлаштириш ва комплекс ривожлантиришни кўзда tutишни керак.

Иқтисодий маъмурий районларнинг вужудга келтирилганлиги макур районларнинг ўзаридида ҳам, улар ўртасида ҳам хўжалик алоқаларини рақонроқроқ уюштириш имконини беради ва мамлакатда иқтисодий жиҳатдан анча катта фойда келтириди. Аммо шундай бўлса ҳам комплекс хўжаликни ўз-ўзи билан ўралиб қолган хўжалик деб ногўғри тушуниш, маҳаллийчилик нуқтаи назардан тушуниш каби ҳоллар ҳам бор. Давлат манфаатларига қарши бўлган шу жиҳатда тенденцияларнинг рўй бериши қарши қатъий кураш олиб бормоқ зарур.

Совет Иттифоқи — ягона ирода билан, коммунистик қурилиш йўлидан оғимшай олға боришга интилиш билан бирашган тенг ҳуқуқли халқлар дўстлигига асосланган кўп-миллатли социалистик давлатдир. Бизнинг планларимизда барча халқларнинг эконимияси ва маданиятини ҳар томонлама ривожлантириш учун кенг имкониятлар яратиб беришни таъминлайдиган ленинча миллий сиваст ёрқи ифода этилган. Бу нарса халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1959-1965 йилларга мўлжалланган контроль рақамларида ҳам ўзининг янги филосини топди. Контроль рақамлар барча совет республикаларининг хўжалигини гонт ўстиришни кўзда tutади. Ҳар бир республикада аввало энг қўлай табиий ва иқтисодий шарт-шароит мавжуд бўлган хўжалик тармоқлари ривожлантирилди.

Контроль рақамлар ҳақидаги теъсиларда барча иттифоқ республикалар халқ хўжалигининг ривожланишини характерлайдиган асосий қўрсаткичлар баён қилинган. Бу республикаларнинг меҳнаткашлари ана шу қўрсаткичларни қўйлаб-қувватладилар ва тамомияла маъқуладилар.

Етти йиллик планда бир томондан республикаларининг ресурсларидан энг унумли фойдаланиш кўзда tutилади ва иккинчи томондан айрим республикаларнинг манфаатлари билан умуман Совет Иттифоқининг манфаатларини тўғри қўйиб олиб бериш таъминланади. Планада республикаларнинг иқтисодий алоқаларини мустақамлаш ва социалистик меҳнат тақсимотини кенгайтириш мўлжалланади. Социалистик миллатларнинг ҳамкорлиги — кўп-миллатли социалистик давлатнинг куч ва қудратини юксалтириш манбаидир. Бизнинг партияимиз оммани пролетар интерна-

ционалиزم руҳида тарбиялаб, буюк давлат шовинизмига қарши, шунингдек маҳаллий миллатчиликка қарши доим шафқатсиз курашиб келди.

Вазифа — меҳнаткашларни пролетар интернационалиزم ва совет ватанпарварлиги руҳида тарбиялашни янада кенг ривожлантиришдан иборат. Коммунистик партия Совет Иттифоқи қудрати ва энгилмас кучининг неғиз бўлган халқлар дўстлигини тинмай мустақамлашни ўзининг муқаддас бурчи деб билади.

Ўртоқлар! Техника даражаси анча юксалтирилган ва кенгайтирилган социалистик тақрир ишлаб чиқариш ва жамғаришнинг асосий манбаи, меҳнаткашларнинг турмуш даражасини юксалтириш неғиз бўлган ижтимоий меҳнат унумдорлиги оширилган тақдирдагина шу етти йилликда саноат, қишлоқ хўжалик ва транспортни ривожлантириш планларини амалга ошириш, қурилиш программасини бажариш мумкин.

Етти йиллик мобайнида саноатда меҳнат унумдорлиги ишлаб турган бир киши ҳисобига 45-50 процент, қурилишда 60-65 процент, темир йўл транспортда 34-37 процент, соҳкозорларда 60-65 процент, қолхозларда тахминан икки баравар ортти лозим. Иш қунининг қисқартирилишини эътиборга олганда, соғиниб ишлаб чиқариладиган маҳсулот янада кўпайди. 1965 йилда саноат маҳсулоти ўсишининг тўртдан уч қисми меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобига ҳосил қилинди.

Ижтимоий ишлаб чиқариш ривожланиши муносабати билан моддий ва меҳнат сарфларини тежанинги аҳамиети янада кўпроқ ортади. Халқ хўжалигинида ички резервларни максимал даражада сафарбар қилиш талаб этилади. Етти йил мобайнида саноатда, қурилишда, транспортда ва соҳкозорларда ишлаб чиқариш харажатлари тахминан 850 миллиард сўм миқдорда камайтирилиши лозим. Бу рақам нимами кўрсатади? Бу рақам етти йилликда давлат томондан сарфланган капитал маблағлар ҳажмининг қариб ярмини ташкил этади.

План тошпирикларининг муваффақиятли бажарилиши ахтис фаолиятининг барча соҳаларида иқтисодий ишларни анча яхшилаш зарурлиги билан чамбарчас боғлиқдир.

Хўжаликнинг ички жамғармалари кенгайтирилганда ишлаб чиқариш учун жамғарма тўплан манбаи бўлган бизнинг мамлакатимизда қаттиқ иқтисодий тежаш учун кураш айнасида катта аҳамиятга эгадир. Партия хўжаликни энг рақонал методлар билан олиб бориш зарур эканлигини доим кўрсатиб келди. Хозирги вақтда ишлаб чиқариш харажатларини камайтиришнинг ҳар бир проценти йилга 12 миллиард сўмдан ортти жуда катта рақамни ташкил этади, етти йилнинг охирида эса йилга 21 миллиард сўмни ташкил этади. Бундай шартнода таъналарнинг камайтириш учун, иқтисодий тежаш учун кураш жуда мумкин аҳамиятга эгадир.

Шунинг учун ҳам хўжасизлик, инфляциянинг, халқ мулкига бепаро қаранинги ҳар қандай қўришларига қарши чинакам умумхалқ харақисини уюштириш ҳақида боради. Қорхоналар, қурилишлар фаолиятининг барча сифат қўрсаткичларини яхшилаш учун, хусусан маҳсулотнинг танарини камайтириш ва сифатини яхшилаш учун раҳбарларнинг жавобгарлигини ошириш зарур. Саноатда, қурилишда, транспортда ва қишлоқ хўжалигинида хўжалик ҳисобини бундан бундан ҳам мустақамлаш керак.

Етти йиллик планни тузиш вақтида ҳаддан ташқари зўр бермасдан уни бажариш кўзда tutилади. Нима учун шундай қилинди? Бунга сабаб шуки, ҳаддан ташқари зўр бериб ишланиш талаб этадиган план тузилганда бу планнинг айрим позицияларда бажарилаётган қилиш мумкин, хўжаликнинг базаси тармоқлари зарур миқдорда хомаш, материаллар, асбоб-ускуналар оловмай қолсин мумкин, бу ҳол эса корхоналарнинг бекор туришига ва бинокорлига, ишлаб чиқариш қувватларидан тўла фойдаланмасликка, ишчиларнинг бекор туришига ва шунлардан келиб чиқадиган бошқа оқидатларга сабаб бўлиши мумкин. Бу, эконимистлар диспропорция деб атаган нарсаининг худди ўғинасирид.

Етти йиллик план бу ҳолга йўл қўймайдиган тарзда қилиб тузилади. Планининг ошириб бажарилиши қўшимча резервлар вужудга келтириш ва планда кўрсатилмаган ташқари жамғармалар учун имконини беради. Шундай қилиб, қорхоналарнинг бир меърада ишланиш ва асбоб-ускуналардан яхшироқ фойдаланиш учун қўлай шарт-шароит вужудга келтирилади. Қорхоналарнинг бир меърада ишланиш натижасида улар бекор турмайди, ички кучларидан, асбоб-ускуналардан яхшироқ фойдаланилади, қорхоналарнинг иш билан таъминланмаслигига хотима берилади. Бинокорлик, меҳнат унумдорлиги ортади, ишчиларнинг иш ҳақи барқарор бўлаборди.

Бу, халқ хўжалигининг барча тармоқларини планли ривожлантириш учун яхши шарт-шароит вужудга келтирилади. Аммо ҳарқандай план ўз ҳолига ташлаб қўйилса, у бажариламайди, албатта. Етти йиллик планни тўла ва ошириб бажариш учун бутун халқнинг — ишчилар, инженерлар, техниклар, олимлар, хизматчилар, колхозчиларнинг, соҳкоз ходимларнинг иш ҳақи барқарор бўлаборди.

Бизнинг замонамида халқ хўжалик планини лоқал бир етти икки процент ошириб бажариш нима дегани?

Маълумки, биринчи беш йилликнинг охири йилга (1932 йил) саноат маҳсулоти ўсишининг бир проценти ҳозирги нархларда салкам 800 миллион сўмни ташкил аган эди, 1959 йилда 11 миллиард сўмдан зиёд бўлади. 1965 йилда эса план бўйича саноат маҳсулоти ўсишининг бир проценти 19 миллиард сўмдан ортти кетади. Масалан, саноат ишлаб чиқариши ўсишининг етти йиллик планда белгиланган ўртача йиллик суръатлари (8,6 процент) ҳар йили бир процент ошириб бажариладиган бўлса, у ҳолда 1965 йилда қўшимча равишда 130 миллиард сўмдан кўпроқ маҳсулот олиш имконияти туғилади. Етти йил ичида эса умуман 440 миллиард сўмдан кўпроқ қўшимча маҳсулот олинади. Маъсулотиинг ўртача йиллик ўсиши пландагидан икки процент ортти бўлса, у ҳолда 1965 йилда қўшимча равишда 265 миллиард сўмдан кўпроқ саноат маҳсулот олинади, умуман етти йиллик мобайнида эса 900 миллиард сўмдан кўпроқ қўшимча маҳсулот олинади. Қишлоқ хўжалик маҳсулотиини кўпайтириш ва ишлаб чиқариш ҳамда муомала харажатларини камайтириш юзасидан бериладиган тошпирикларнинг ҳам анча ошириб бажарилажатига аминимиз.

Бунинг натижасида давлат ўн ва оларча миллиард сўм қўшимча жамғармага эга бўлади. Бу жамғармалар халқнинг моддий фаровонлигини яхшилаш учун давлат қўзида катта резерв бўлади. Бу планининг ошириб бажарилиши натижасида олинган маблағлар ҳисобига уй-қўй қурилишини, мактаб-интернатлар қурилишини, халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқариладиган саноат қорхоналари қурилишини янада кенг ривожлантираоламиз. Қишлоқ хўжалигининг энг мумкин тармоқларини гонт тез ривожлантириш учун кўпроқ маблағ ажратиш имконияти туғилади. Қарош социалистик мамлакатларга ёрдам қўратиш учун кералик имкониятларимиз ҳам ортади.

Мамакатимизда социалистик қурилишнинг тажрибазари, умумхалқ муносабати ва омманинг меҳнат гайрати янги планининг тўла бажарилибганига қўймай, балки ошириб бажарилишига ҳам жуذا катта ишонч туғирилади.

СОВЕТ ХАЛҚИ ФАРОВОНЛИГИНИНГ УСИШИ

Ўртоқлар! Етти йиллик планда эконимиканинг ҳамма тармоқларини янада кенг миқёсда юксалтириш ва оғир индустрияни усту даражада ўстириш асосида меҳнаткашларнинг турмуш даражасини тўхтовсиз оширишни таъминлаш вазифаси қўйилди.

Мамакатимизда жуذا катта саноат ва йирек қишлоқ хўжалиги вужудга келтирилган ва муваффақиятли равишда ривожлантирилганда хозирги шартнода совет халқининг янги вақт ичида таъин ҳам яхшироқ айландиган бўлиши, ўзининг моддий ва маънавий ахтисларини тагин ҳам тўлароқ қондирган ҳолда янада яхшироқ турмуш кеириши учун бутун шарт-шароит мавжуддир.

Е